

Henrik Ibsen

HEDA GABLEROVÁ

Premiéra 7. června 2008 v Divadle Jiřího Myrona

NDM NÁRODNÍ DIVADLO MORAVSKOSLEZSKÉ

PPSPFKOVÁ ORG. IZAGL. STAT. J. K. N. H. O. M. E. S. S. O. P. H. A. V. A

Henrik Ibsen

Heda Gablerová

Překlad

František Fröhlich

Režie

Jan Mikulášek, j. h.

Dramaturgie

Marek Pivovar

Výtvarník scény a kostýmů

Marek Gpin, j. h.

Hudba a výběr hudby

Jan Mikulášek, j. h.

Představení řídí

Věra Kryšková

Text sleduje

Jana Hořňová

Úprava textu

Jan Mikulášek

a Marek Pivovar

Vedoucí provozně technického útvaru Stanislav Muntág, vedoucí dekoráčnických dílen Barbora Macháčková, vedoucí krejčovny Eva Janáková, jevištní mistrů Miloš Novák a Petr Novák, mistr zvuku Bořivoj Wojnar, mistr osvětlení Stanislav Dvořák, mistr vlásenkářny Renáta Skoloutová, mistr garderoby Zlata Nezhybová, mistr rekvizitárny Alexandra Vaclavíková.

OSOBY A OBSAZENÍ

Dr. Jørgen Tesman, historik umění

David Viktora

Heda Tesmanová, jeho žena

Gabriela Mikulíková

Slečna Juliana Tesmanová, jeho teta

Marie Logajdová

Pani Tea Elvstedová

Lada Belásková

JUDr. Brack

Petr Houska

Eilert Løvborg

Franzisek Strnad

Bera, služebná u Tesmanu

Andrea Moňyová

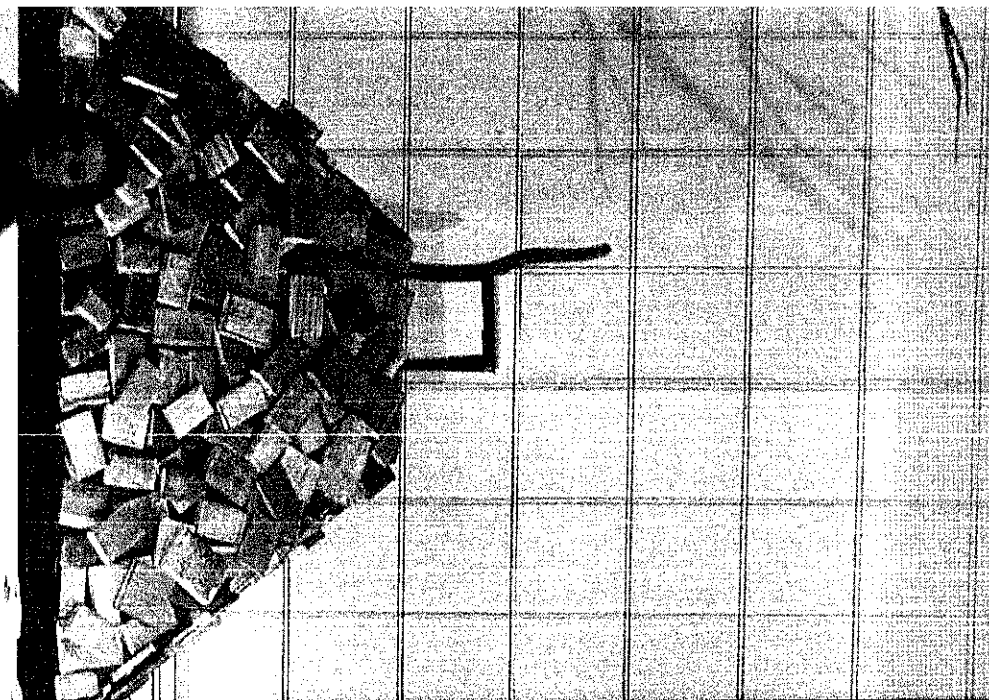
Další „JÁ“ Hedy Tesmanové

Barbora Kaufmannová j. h., Markéta Pospíšilová j. h.,

*Táňa Hlostová j. h. *, Natálie Holíková j. h. *,*

*Vanda Chaloupková j. h. *, Markéta Tůrková j. h.*

**Posluchačky Jaráckovy konzervatoře a gymnázia v Ostravě*

„UMĚNÍ NENÍ NAJÍT ODPOVĚĎ, ALE ŽÍT S OTÁZKOU“

Autor tohoto výroku, Henrik Ibsen, se narodil v malém norském městě Skien 20. března 1828. Na městečko dramatik málokdy vzpomínal v dobřem, činil tak spíše se vzpomínkou na strach, který tu zažil (strach ze všeho možného Ibsena provázel celý život), i s opovržením. Ibsenův otec byl obchodníkem, avšak když bylo Henrikovi sedm, podnik zkrachoval. Rodina se několikrát stěhuje, otec se mění v despotu a věčně nabručeného pijana, matka, kdysi krásná a málo úspěšná herečka, se zavírá sama do sebe. Za takových okolností otec se synem vycházel samozřejmě velmi špatně, navíc se po okolí šuškal, že pravým otcem je místní protínk, a mladý Ibsen byl náctýřletý velmi věřit. Henrik měl čtyři sourozence, na jeho vzdělání nebyly peníze, učil se především sám a to po nocích. O vánocích v roce 1843, tedy ještě ne šestnáctiletý, budoucí dramatik rodinu opouští a vydává se na cestu do více než sto kilometrů vzdáleného Grimstadu.

Úctyhodný výkon, kolik strachu asi musel zažít! Ve městě se Ibsen stává lékárnickým učněm. I tento podnik brzy zkrachoval, ovšem mnohem zásadnější zkušeností byla avanjýra s lékárníkovou služkou, díky níž se tehdy už šestnáctiletý hoch stal otcem nemanželského dítěte. Odpovědnost za vlastní činy, nemanželská vina, minulost, která člověka stále dohání, to jsou některá z témat, která profiňají celou Ibsenovou tvorbou. Otec dítě zapřel, na jeho životy sice přispíval, ale po patnácti letech, tedy po skončení vyživovací povinnosti, celou záležitost uzavřel a k dítěti a matce se neznal.

AMBICE VERSUS MOŽNOSTI

Ibsen byl člověkem velmi ambiciózním, záhy začíná psát. Jako dvacetiletý dokončuje první hru, která byla uvedena „Catilinu“. Vydal ji pod pseudonymem „Brynjulf Bjarné“. V první fázi své tvorby psal veršem, věnoval se především „velkým“ tématům, „řešil“ otázky národnosti, celosvětové, filosofické. V roce 1850 se dostal do hlavního města, do Christianie, budoucího Osla. (Zde musíme udělat malou historickou odbočku: Norsko je v té době už čtyři sta let pod dánskou nadvládou a téměř až do konce dramatiky života je v personální unii se Švédskem.) Tady se Ibsen dostává do školy, trochu posměšně nazývané „Helbergova fabrika“, a připravuje se na univerzitní studia. Na školu ovšem nakonec nenastoupil. (A já přiznávám, že netuším proč: některé prameny totiž uvádějí, že u zkoušek z matematiky a řečtiny vyhořel, jiné naopak tvrdí, že je zvládl a studium si rozmyslel.) Ibsen se stává redaktorem satirického týdeníku „Andhriner“, píše další hry a také kritiky, v nichž hanobí dánsky hrající Christiania Theater.

PRÍLEŽITOST

ZA PAČESY UCHOPENÁ

Pak přichází v jeho životě zlom: dostává se do prvního skutečně norského divadla v Bergenu („Det Norske Theater“ založil Ole Bull, houslista a mecenáš - a ten také dává Ibsenovi tuto šanci). Oficiálně nastupuje jako asistent režie, ale dělá toho mnohem více - prodává vstupenky, vymýšlí a vyrábí kulisy

Gustav Vigeland (1869-1963), Ženské torzo

i kostýmy... Jen na jevišti se neodvažuje. Práce je to vskutku obrozenecká, hrát v norštině nebylo zvykem a divadlo si mohlo blahopřát, že Ibsena získalo: na konci dramatikova života už totiž byla norština jedním z „hlavních divadelních jazyků“ – především jeho zásluhou. Ale nepředbíhejme. V Bergenu se Ibsen zavázal, že k výročí založení divadla (2. ledna) každoročně napíše jednu hru. Tou první byla „Svatojánská noc“, komedie s dobrodružnými prvky, k níž se autor později raději nehlásí. (Dále zde byla uvedena například „Mohyla“.) Díky tříměsíčnímu stipendiu se autor vydává na cesty, aby poznal inscenační praxi v dalších divadlech – pobývá například v Kodani a Drážďanech, sbírá zkušenosti a píše. Z malého, špatně technicky vybaveného

divadla v Bergenu (například plynové osvětlení, v Evropě běžné, tu instalovali až po jeho odchodu) se Ibsen vyšvihl na místo uměleckého ředitele a režiséra v hlavním městě v „Kristiania Norske Teater“ (jak je z názvu zřejmé, obrozenecká práce pokračuje a hraje se v norštině). Tady uvádí své hry „Komedie lásky“ či „Nápadníci trůnu“. Ke změně dochází i v jeho osobním životě – bere si za manželku Suzanne Thoresenovou.

Dalším zlomem je rok 1864. Divadlu se přestalo dařit. Ibsen to řeší alkoholem, ale snaží se alespoň získat stipendium na další poznávací cesty. (Traduje se i historika, že poté, co byl spatřen, kterak se opily válí v příkopě, studenti místní university na jeho vycestování uspořádali sbírku – ne snad, že by se ho chtěli zbavit, ale aby mu pomohli.) Ibsen vytožené peníze získává, odjíždí do Evropy a téměř celý zbytek života stráví na cestách. O jeho cestování pojednává zasvěcená a velice čtivá studie z pera Karolíny Stehlikové. Citujeme ve zkrácené verzi:

SMĚR EVROPA

Cílem Ibsenovy první velké cesty, na níž vyrazil podle všeho v lednu 1864, bylo poznat Německo, Francii a Itálii. Roku 1869 píše Ibsen v Drážďan obsáhlý dopis adresovaný ministerstvu pro církevní záležitosti, které tento pobyt financovalo. V dopise velmi podrobně líčí všechny své dosavadní cesty. „Mým plánem bylo podrobně prozkoumat Německo, odtud odjet do Francie a nakonec zakončit cestu v Itálii. Brzy jsem ovšem dospěl k názoru, že má-li pro mě cesta být co největším přínosem, měl bych putovat v opačném směru.“ Po měsíčním pobytu v Kodani a Berlíně, při němž zkoumal především divadla, muzea a soukromé umělecké sbírky, se tak Ibsen rozhodl začít od „začátku“, hodlal totiž „sledovat historický běh kulturního vývoje a kulturních proudů,“ jak se vyjádřil. Díky náhlé změně itineráře vstoupil dramatik poprvé také na půdu Rakouska-Uherska. Můžeme-li věřit tomu, co sám píše v divě citovaném dopise z 16. února 1869, putoval také přes Prahu. „Rozhodl jsem se tedy vydat se okamžitě do Itálie, a proto jsem po kratším pobytu v Praze, ve Vídní a v Terstu odjel do Benátek, kde jsem strávil přibližně šest týdnů.“

Můžeme odhadovat, že zastávky v prvních třech jmenovaných městech byly velmi krátké a jejich důvodem byly především přesezení a odpočinek, protože Ibsenovi nestála jejich návštěva v dopise za bližší zmínku. Vstupem na italskou půdu zřejmě jeho cesta teprve opravdu začala, protože počínaje benátským pobytem rozepsal se autor podrobně o tom, kde všude se zastavil, která muzea a galerie navštívil, případně s kým se setkal. Za detailnější popisy můžeme vysledovat také snahu zdůvodnit příslušným úředníkům, jak se stalo, že z původně osmiměsíční cesty po třech zemích se vyklubal čtyřlétý pobyt v jediné z nich.

OČAROVÁN ÍTÁLII

Italská cesta Henrika Ibsena svědčí o tom, že mu země učarovala. Z Benátek se autor přesunul do Milána a dále pak do Janova, odkud se přepravil parníkem přes Livorno do Civita Vecchia. V druhé polovině června roku 1864 přijíždí konečně do Říma, kde kromě letních měsíců let 1864–1866, během nichž postupně pobýval v Genazzanu, Ariccii a Frascati, zůstává až do jara 1867. V Římě se Ibsen zabýval, začal studovat itáličtinu a starověké a středověké dějiny Říma. Pronikal do archeologie, umění a literatury. V říjnu, kdy jeho stipendium vypršelo, se rozhodl zůstat v Itálii i nadále, což mu umožnila privátní podpora z domova. V té době za ním přijeli také žena se synem. Kromě volnosti, kterou Ibsen v Itálii pociťoval, dominovaly mezi jeho pocity také rozhořčení a trpkost. Rok před Ibsenovým odjezdem už bylo jasné, že Švédsko ani Norsko v případě prusko-rakouské válce o Šlesvicko a Holštýnsko Dánsku nepomohou. V roce 1864 vyhlásilo Norsko neutralitu, a podle mnohých tak zradilo myšlenku skandinavismu. Také Ibsena politický postoj Norska velmi rozhořčil. Zrada se mu ovšem na druhou stranu hodila. Mohl totiž vykládat, že zemi opustil kvůli znechucení tamějšími poměry, čímž pečlivě přizíval mytus o sobě coby nesmlouvavém dramatikovi. O tom, že se tato záminka dobře ujala, svědčí i to, že Ibsenovo více než dvacetileté pobývání za hranicemi Norska je v odborné literatuře dodnes označováno za „dobrovolený exil“.

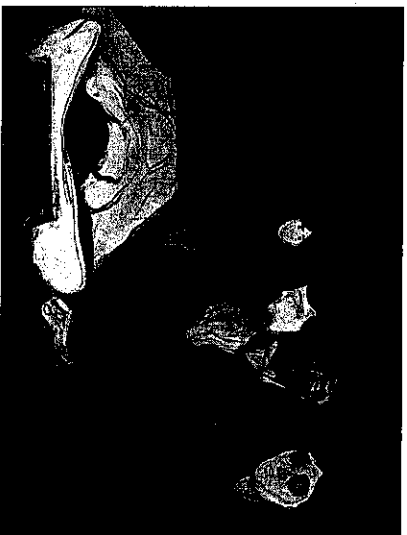
PLODY DOBROVOLNÉHO EXILU

Během italského pobytu vznikla hra, která Ibsenovi zajistila nesmrtelnost. Po chmurném filozofickém dramatu „Brand“ rozepsal autor v zimě 1866–1867 dramatickou báseň „Peer Gynt“. Autorovy finanční poměry se v té době náhle zlepšily. Parlament mu konečně přidělil básnický plat, který mu byl vyplácen ročně, a jeho další pobyt v zahraničí podpořil také Fond pro podporu zahraničních cest vědců a umělců. Vzhledem k těmto skutečnostem se Ibsen rozhodl rozšířit svůj původní cestovní plán také o jižní Itálii a vydal se do Neapole a dále pak na ostrov Ischia, kde strávil celé léto.

„Jste u cíle! Té vlnkoslávy / uvnitř zámku i před branou / se všude tísni husté davy / Přijíždí Peer Gynt s matkou svou!“ Za lehkonohé verše, jimiž dodnes okouzluje obecenstvo jisté nejslavnější hřař a marnotratník, může určitě také příznivé klima jižní Itálie. Podle Ibsenových životopisců je italské období jedním z nejsvětějších údobí v dramatikově životě. Hojně povzbuzen italským vínem, je Ibsen často veselý a vtipný. Stále je síce cholerický a pro jedovatou kritiku nejde daleko, rozhodně ale není zapřklý, což byl jinak typický rys jeho povahy.

SEŠUP ZE SOPKY

Z memoárů dánského básníka Vilhelma Bergse pochází historika, která Ibsenovy tehdejší nálady

Edvard Munch (1863–1944), U úmrtího lože 1895

demonstruje víc než dobře. Bergs popisuje, jak Ibsena přemluvil k výstupu na sopku dominující ostrovu. Mocně posilování vínem šplhají oba básníci vzhůru na vulkán. Recitovali si přitom z neuctivé dánské kritiky na Bergsovu poslední knihu. Když se jim však začala chvět půda pod nohama (nebylo jisté, zda se Monte Epomeo probouzelo, nebo zda šlo o následek alkoholového opojení), dvojice rychle změnila plány a pustila se z hory dolů prudkým svahem, který Ibsen nadnesené nazval „zkratkou“. Než se však nadáli, svah se s nimi utřhl a oba severští bardí doprovázení lavinou drobných kamenů sjeli sopku po zadku. Kdo by takové bohémské zážitky očekával od dramatika, který na každém svém portrétu vypadá, že spolkl pravítko, ruku napoleonsky založenou v záhadi, klopy kabátu ověšené metály.

Po plodném létě roku 1867 a zimě přečkané v Římě zamířil Ibsen zpátky do Německa. „Poznat Řím dokonale by zabralo celý jeden lidský život,“ povzdechl si v jednom z dopisů. Cestoval přes Florencii, Benátky a Veronu, kde navštívil mimo jiné místní amfiteátr. Poté pokračoval do Salzburku a následující léto strávil v Týrolích, které se posléze staly jeho dalším oblíbeným místem pro trávení letních měsíců. Na podzim putoval přes Mnichov, kde zkoumal místní bohaté umělecké sbírky, do Drážďan. Zde se usadil na příštích sedm let.

AFRICKÁ INSPIRACE

Zastavme se nyní u jediné mimoevropské cesty Henrika Ibsena, již byla jeho přítomnost při slavnostním otevření Suezského průplavu v roce 1869. K této cestě přišel Henrik Ibsen v průběhu svého krátkého švédského pobytu v tomtéž roce. Účastnil se tehdy stockholmského setkání akademiků, jehož předmětem bylo projednání společného severského pravopisu. Ve Stockholmu se Ibsen setkal také s králem Karlem XV., na něhož zřejmě velmi zapůsobil. Král ho totiž pasoval na rytíře Vasova řádu a zároveň ho jmenoval jedním ze dvou norských vyslanců, kteří měli být přítomni otevření průplavu. Ibsen díky této cestě navštívil Alexandrii, Port Said, Káhiru, ale také poušť, tedy některá místa, kam předtím, ještě než je spatřil, umísťl děj čtvrtého,

Edvard Munch (1863-1944), *Výkřik* 1895

takzvaného afrického jedhání „Peera Gynta“. Na pozvání egyptského vicekrále se Ibsen zúčastnil také třítydenní plavby po Nilu až k hranicím Nubie. Z této cesty existuje cestopisná črta, která měla být publikována v norském listu Morgenbladet, Ibsen jí však bohužel nikdy nedokončil.

ROZPUSTILÁ KOMEDIE

V tomto textu autor až roznězněle vyličil egyptskou krajinu. Usedává krása zapadajícího slunce či podivuhodné tvary písečných dun ho inspirovaly k zasněženějším úvahám o typickém rysu skandinávské povahy, totiž mlčenlivosti. Ve zcela jiném duchu se nesa korespondence s dramatikovým švédským přítelem, armádním kapitánem Oscarrem von Knorrिंगem, jehož Ibsen označil za zprostředkovatele své egyptské cesty: „Mnohá místa na tomto světě bych mohl navštívit; ale do Egypta bych se bez tvé pomoci nikdy nedostal“. Knorrिंग se Ibsenovi zmínil o svém plánu napsat spolu s ním divadelní hru. Ibsen

se jeho návrhu nadšeně chopili a plánoval univerzální „egyptskou komedii“, jejíž zápletku měl tvořit pobyt švédské, dánské a norské rodiny v Káhíře. „Tancem, dekoracemi a hudbou nesmíme šetřit“, psal rozláten Knorringovi. Zde máme opět jeden pozoruhodný doklad, jak opojně působilo cestování na tohoto jinak důstojného Severána. Žádnou bujarou komedií s tanci a zpěvy totiž Ibsen nikdy nenapsal. Humor vůbec je v jeho hrách přítomen spíše latentně a s přibývajícím věkem navíc začaly převážovat tragické tóny.

VRCHOLNÁ LÉTA

Po návratu do Drážďan začal Ibsen psát své nejobsaženější a filozoficky nejzatíženější drama „Cisari a Galliejský“. Zároveň psal takzvané dopisy ve verších ženám, které ho okouzly. Jednou z nich byla také slavná dánská herečka Johanne Luise Helbergová. Stojí za zmínku, že tato dáma učarovala mnoha významným osobnostem. Sørena Kierkegaard inspirovala její tvorba ke kritické stati „Obvyklá i případná krize v životě herečky“. Obliv k Helbergové choval také H. Ch. Andersen, který byl v jejím domě častým hostem. V létě roku 1870, kdy se s ní Henrik Ibsen opět setkal v Kodani, byla paní Helbergová uměleckou ředitelkou kodaňského „Královského divadla“. Díky ní uvedlo toto divadlo „mladou norskou dramatik“, tedy hry Henrika Ibsena a jeho kolegy Bjørnstjerne Bjørnsona. Helbergová byla bezpochyby jednou ze strujkyň Ibsenova evropského úspěchu.

IBSEN ZAKAZOVANÝ

Také tyto roky byly velmi plodným obdobím dramatikova života. Ibsen žil opět v Římě, kde napsal ve dvouletých intervalech čtyři hry, které sám nazval společenskými dramaty a které všechny bez výjimky způsobily poprask na evropských scénách i v měšťanských kruzích. Hru „Domeček pro panenky“ (známou u nás spíše jako „Nora“) od počátku provázela odpor některých divadelníků (manažer berlínského divadla Residenztheater Wilhelm Lang a herečka Hedwiga Niemann-Raabová na autorovi důrazně

žádali přepsání závěru hry). Debata o hře pokračovala v tisku a koncilia v měšťanských salonech, kde se stala tématem tak živým, že byla posléze na pozvánkách jakákoli zmínka o ní zakazována.

Hra „Strašidla“, zpracovávající s naturalistickou plátností osudy rodiny Alvingových (hlavní hrdina Osvald umírá na syfilidu zděděnou po otci), nevyvolala rozruch o nic menší a uvést ji odmítla všechna evropská divadla, takže světovou premiéru mělo toto dílo v krajském divadle v Chicagu. Zato na uvedení výrazně politické hry „Nepřítel lidu“ o čestném lékaři, který neuspěje v korupčním prostředí lázeňského města, stála kupodivu divadla frontu. Poslední hra z této slavné čtveřice, „Divoká kachna“, o tíěmosti lidské existence, hochštaplerství a mlhosrdné lži, vyvolala u publika pro změnu vinu údivu. Ibsen zde poprvé výrazněji použil symbolizující prvky v kontextu realistického děje, které čtenáře i diváky máty.

Většinu svých her dopisoval dramatik za svých letních pobytů v jižní Itálii, či v Tyrolích, kde často pobýval bez své rodiny. Kromě odpočinku od rušného města byl jedním z důvodů Ibsenových rakouských pobytů fakt, že zde bylo výrazně levněji než v Itálii, jak neopomněl zdůraznit v dopise svému ctebodobárci, dánskému nakladateli Frederiku Hegelovi.

Edward Munch (1863-1944), Úmrtí pokoj 1892

PLATONICKÉ LÁSKY

V roce 1885 se Ibsen odstěhoval zpátky do Mníchova. Toho léta podnikl také po dlouhé době první delší návštěvu Norska, při níž se zastavil v Kristiánii, Trondheimu, Molde a Bergenu. Při těchto cestách čerpal inspiraci k hrám „Rosmersholm“, „Paní z námorů“ a „Heda Gablerová“, které předznamenal jeho poslední tvůrčí období. Mnichov byl Ibsenovou poslední zahraniční stáčí. Dramatik stárl, jeho hry čím dál tím častěji tematizovaly čas, respektive vztah mezi časem, který je stále v pohybu, a lidskou potřebou chránit se proti změnám, jež čas přináší a které činí život nestabilním. Při svém posledním pobytu v Tyrolích v létě roku 1889 se Henrik Ibsen seznámil s mladinkou Vídeňankou Emilií Bardachovou. Oč chladnější byl jeho vztah k vlastní pragmatické ženě, o to víceji se dramatik choval ke svým pozdním láskám, jímž říkával „liebes Kind“ a „nejkrásnější princezny“. Ještě hlubší cit projevoval Ibsen norské pianistce Hildur Andersenové, kterou poznal v roce 1891, v době, kdy se už nastálo vrátil zpátky do Norska. Platonický vztah k mladým dívkám silně poznamenal poslední období Ibsenovy tvorby. Motiv nenaplněné lásky se objevuje zvláště v hrách „Stavitel Solness“ a v epilogu „Když my mrtví proctíneme.“

Edvard Munch (1863-1944), Druhého dne 1894-1895

DOMA Z CEST

Po svém návratu do Kristiánie více než šedesátiletý dramatik cestovat přestal. Z jeho korespondence ale vysvítá, že v duchu cestoval se svými blízkými. „Můj divoký lesní ptáčku. Kam letíš nyní? Já to nevím. Ještě kroužíš nad Lipskem? Nebo už jsi nabral kurz směrem k severu? Blíž k domovu?“ napsal Ibsen Hildur Andersenové v lednu roku 1893. Korespondence také dokládá, že dramatik živě sledoval uvádění svých her na evropských scénách. Jako by si ke stáří připomněl své režisérské zkušenosti, často radil režisérům v otázkách škrtnání v textu, scénografe či hereckého obsazení (zvláště sledoval francouzská uvedení v avantgardních divadlech André Antoina a Lugné-Poea). Věle také komunikoval s mnoha překladateli svých her a radil mladým dramatikům. Pro nás by z tohoto pohledu mohl být zajímavý jeho dopis českému překladateli Hugo Kosterkovi, napsaný někdy v roce 1890. Ironii osudu se však z tohoto dopisu dochovaly jen poslední zvoňilostní věta a Ibsenův podpis:

ZASMUŠILÝ SKANDINÁVSKÝ SVĚT

Jak už výše uvedla Karolina Stehlíková, zasmušilost Ibsena opouštěla jen zřídka. I citáty z jeho děl a korespondence dokládají, že veselí propadal skutečně jen zřídka:

„Člověk si nikdy nemá brát své nejlepší kalhoty, když jde do boje za svobodu a pravdu.“

„Nemůžeme žádat jablka od pomerančovníku a šťestí od života.“

„Šťestí je především absence viry.“

„Taková partaj je jako mletínek na maso; všechny semele na jednotnou kaši, kdo do ní vlezle, skončí jako skopcová hlava.“

Poslední citace je ze hry „Nepřítel lidu“ a dokládá nejen autorův pesimismus, ale – vztáhneme-li ji na dnešní politickou realitu – také jeho nadčasovou jasnoužňost.

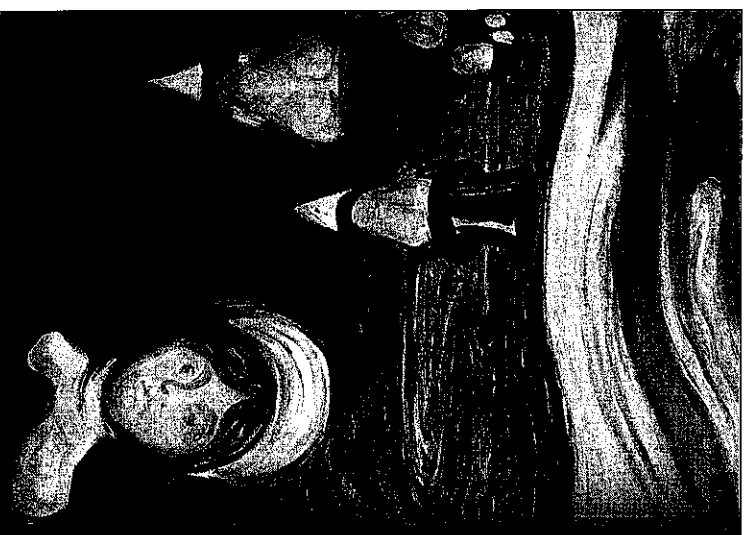
VELKÁ TÉMATA V TĚCH MALÝCH

Ibsen se postupem času vymani ze zajetí verše a „velkých“ témat, píše neveršované a orientuje se na každodenní „všední“ dramata, v nichž nakonec nachází mnohem závažnější a zajímavější témata. Snaha najít své místo ve společnosti, osvobodit se od konvencí, najít sebe sama... Především díky těmto hrám (patří sem například kusy „Divoká kachna“, „Stavitel Solness“ i „naše“ „Heda Gablerová“) je dnes považován za zakladatele moderního dramatu. Podle Ibsenovy korespondence můžeme usuzovat, že se ještě jednou chystal svůj způsob tvorby opustit a meze moderního dramatu posunout znovu o kus dál. Smrt mu to už nedopřála.

TO JSOU PARADOXY!

Dostáváme se k zajímavému paradoxu: ve svých dílech Ibsen bojoval s konvencemi a z nich plynoucí nesvobodou, jako člověk však upadal stále hlouběji do jejích tenat. Chudoba z mládí měla zřejmě vliv na posedlost dokonalými a drahými obleky, bělostnými košilemi, dlouhými černými kabáty a luxusními vycházkovými holemi, jakož i na chorobnou lakotu. Neukončené vzdělání zase ovlivnilo jeho posedlost čestnýmidoktoráty – alpbsehdoprvníhoznichdůsledně trval na oslovení „pane“ „doktore“. Do společnosti často chodil ověšen svými řády a medailami (jichž dostal nepočítaně) a převelice cínkal, což bylo v jeho okolí zdrojem značné veselosti a jízlivých poznámek. Připojme-li fakt, že ani jeho rodinné poměry zdáleka nebyly ideální a často připomínaly dobu jeho dětství (syn tedy při styku s ním zažíval podobná traumata jako Henrik Ibsen kdysi), dojdeme nutně k názoru, že jako Henrik Ibsen kdysi, tedy snaha „vypsat se“ ze všech problémů, nebyla tak úplně úspěšná. Nám však dala množství pozoruhodných uměleckých děl, která jsou a zřejmě ještě dlouho budou hrána v divadlech po celém světě.

V roce 1900 stihl Henrika Ibsena první záchvat mrtvice, umřel 23. května 1906.

Edvard Munch (1863-1944), Úzkost 1894

HEDA GABLEROVÁ

spatřila světlo světa v Hegelově kodaňském nakladatelství v prosinci 1890. První zmínky o přípravách ke hře známe z dopisu, který Ibsen adresoval 7. října 1889 Emilii Bardachové. Hra byla uvedena ihned po zveřejnění knižního vydání. (Vydávání her bylo tehdy zcela běžné a hry všeobecně byly častěji čteny než hrány. Z knižního vydání kynul také autorům větší zisk než z inscenací.) Divadlo v Kristiinii (od názvu Christiania bylo upuštěno v roce 1877) ji hrálo od ledna 1891, už o několik dní později se objevila na scéně v Mnichově, v únoru na scéně Lessingova divadla v Běrlíně a v březnu se o provozování ucházel u Ibsena i Švéd August Lindberg. Původně se hra měla jmenovat „Heda.“ K doplnění o rodné příjmení došlo nejspíše proto, aby autor zdůraznil, že Heda je především dcerou generála Gablera, ženou vyšší společnosti, a teprve potom manželkou Jørgena Tesmana.

INSPIRAČNÍ ZDROJE

Henrik Ibsen se během své návštěvy v Norsku v roce 1885 dozvěděl o osudech milostného trojúhelníku Sophie Magelssenové, pověstné křesťanské krasavice z vyšších vrstev, Petera Grotha, nadaného filologa, který dostal právě státní stipendium, a Hjalmaru Falka, Grothova přítele, jenž byl snad nadanější než Groth, avšak stipendium mu bylo upřeno. Sophie Magelssenová, která si měla zvolit mezi těmito dvěma muži, se tehdy provdala za Petera Grotha. Podobně jako Heda Gablerová. Mnoho z charakteristických vlastností Hedy Gablerové Ibsen mohl najít u svých mladších přítelkyň, tehdy osmnáctileté Emilie Bardachové a mladé malířky Heleny Raffové. Motiv ztráty rukopisu Eilerta Løvborga mohl Ibsen také objevit v realitě kolem sebe. Slibnému dánskému literárnímu historikovi Juliovi Hofforyovi, který byl v té době profesorem severských literatur v Berlíně, se stala stejná nehoda se ztrátou rukopisu jako Eilertu Løvborgovi. Avšak norský kritik a Ibsenův životopisec Halvdan Kohn tvrdí, že právě Løvborgova postava nese nejvíce autobiografických rysů. Jørgen Tesman má svůj předobraz v postavě berlinského historika Julia Eliase a teta Julie ve slečně Elise Holckové z Trondheimu, s kterou se Ibsen setkal v sedmdesátých letech v Diráždanech.

Do našich koncín „Hedu Gablerovou“ uvedl Jaroslav Křapil, který hru zároveň přeložil. Inscenoval ji v rámci tzv. Ibsenovské řady, kterou započal v roce 1909 uvedením „Strašidel“ a která trvala až do roku 1913. Od té doby je u nás hrána poměrně často, nyní ji má na repertoáru pražský Činoherní klub, před osmi lety ji uvedlo Těšínské divadlo.

NIRVANA A HEDA?

Následující písňový text pochází z pera frontmana skupiny Nirvana Kurta Cobaina. (Který ukončil svůj život sebevraždou.) Jak se váže k naší inscenaci a proč je otištěn v programu? Ti, kdo znají práci režiséra Jana Mikuláška, začínají tušit. Ti, kdo ji neznají, pochopí po zhlédnutí naší inscenace.

Marek Pivovár

Kurt Cobain

Omlouvám se (All Apologies)

*Čím jiným bych mě ještě být
Samé omluvy
Co jiného bych měl říkat
Všichni se baví
Co jiného bych měl psát
Nemám právo
Co bych měl být jiného
Samé omluvy*

*Na slunci
Na slunci si připadám jako z jednoho kusu
Na slunci
Na slunci
Isem pevně spojený
pohřbený*

*Kdybch tak byl jako vy
Snadno se nechal obveselit
Nášel si svoje hnízdečko
Všechno je to moje chyba
Vezmu to na sebe
Vodu, mokrskou pěnu i hanbu
Spáleniny ze slunce i z mrazáku
Zalknu se popelem jejího nepřitele*

Vceku to představuje všechno, co všichni jsme.

Nyní následuje text naší hry. Doplňme ještě, že případné další malé změny, k nimž mohlo dojít od uzávěřky programu, už nemohly být v textu zohledněny.

Heda a její operová

Překlad František Fröhlich

Hra ve čtyřech dějstvích

Uprava textu Jan Mikulášek a Marek Pivovar

PRVNÍ DĚJSTVÍ

Prostorný, hezký a vkusně zařízený salon. Ranní světlo, slunce svítí skleněnými dveřmi.

(Slečna Juliana Tesmanová, v klobouku a se slunečníkem, vejde z předstírně, provázena služebnou Bertou, která nese zabalenou kytič. Slečna Tesmanová je dobromyslně vyhlížející dáma kolem pětácti let. Pěkně, ale jednoduše oblečená v šedém kostýmu. Berta prostá, trochu venkovská.)

Slečna

Tesmanová: *(se zastaví ve dveřích, chvíli poslouchá, pak tlučeně)* Kdepak, to oni asi opravdu ještě nevstali.

Berta:

(rovněž tlučeně) Dyt' jsem vám to říkala, slečno. To víte, přijeli strašně pozdě. A pak – co musela mladá paní všecko vypakovat, než si šla lehnout, no hromady!

Slečna

Tesmanová: Jen ať se pěkně vyspinkají.

Berta:

(u stolu, kytku v ruce, neví, kam s ní) Ježíšmarjá, já už opravdu nevím, kam s níma.

Slečna

Tesmanová: Tak to vidíš, Bertičko, máš nově panstvo. Ale řeknu ti, nerada jsem se s tebou loučila.

Berta:

(slzy na křičku) A co teprve já, slečno! Co mám říkat já? Když jsem u vás sloužila takovejch let.

Slečna

Tesmanová: Jo, Berto, to se holt nedá nic dělat. Kdepak. Jørgen to potřebuje, to víš.

Berta:

No jo, slečno, ale když vono – já vám mám takovej strach, že tady mladej paní neudělám nic k vůli.

Slečna

Tesmanová: No bože – zpočátku se může sem tam stát –

Protože ona je prej strašně fajnová.

Berta:

Slečna
Tesmanová: No to víš, dceruška generála Gablera. Ta byla holt zvyklá, dokud byl pan generál

Osoby:
Dr. Jørgen Tesman, historik umění
Heda Tesmanová, jeho žena
Slečna Juliana Tesmanová, jeho teta
Paní Tea Elvstedová
JUDr. Brack
Eilert Løwborg
Berta, služebná u Tesmanů
Odehrává se ve vile Tesmanových
v západní části města.

naživu. Pamatuješ, jak jezdila s tatinkem na koni? Ty černé šaty?
Berta: Aby ne. Jestli by mě slečna, někdy napadlo, že ta si veme našeho mladého pána.

Slečna
Tesmanová: No to víš, mě taky ne. Jo, poslyš, Berto, abych nezapomněla, teď už nesmíš Jørgenovi říkat pane, teď mu budeš muset říkat pane doktore.

Berta: Jo, jo, mladá pani už povídala, ešte v noci, sotva vlezli do baráku. Tak vopravdu, slečno?

Slečna
Tesmanová: No to víš, že jo, už je to tak. Jen si představ, Berto, v cizině si udělal doktorát!
Berta: Jo, jo, z toho ešte něco bude, kdepak ten. Takovej šikovnej. Já jen nevěděla, že se taky dá na kurýrování.

Slečna
Tesmanová: Ale ne, takový doktor on není. (Vejde Jørgen, Tesman, nese otevřený prázdný kufr a prozpěvuje si. Mladistvý čtyřlístek střední postavy, trochu obtloustlý, bezelstný, kulatý, veselý obličej, světlé vlasy, vousy. Bryle, pohodlné, trochu neobalé oblečení.)

Slečna
Tesmanová: Dobré jitro, dobré jitro, Jørgenkul!
Tesman: (ve dveřích) Teta Julinkal Teto Julinkol (rychleji jde k ní a podá jí ruku.) Takovou dálku takhle brzy! Hm?

Slečna
Tesmanová: No to víš, musela jsem se na vás přijít podívat.
Tesman: Představ si, tetičko, tenhle kufr jsem měl úplně narvaný poznámkami. To bys nevěřila, co jsem nasbíral po archvech materiálu. Staré podivuhodné věci, nikdo o tom nemá ponětí.

Slečna
Tesmanová: Copak ty, ty jsi na svatební cestě jistě nezahalel, Jørgenkul.
Tesman: To teda ne! (obrací její Klobouk v ruku.) No ne, ty sis ale pořídila pěkný klobouk.

Slečna
Tesmanová: To jsem si koupila kvůli Hedě.

Tesman: Kvůli Hedě? No ne! Hm?

Slečna
Tesmanová: No. Aby se za mě nestyděla, až spolu půjdeme po ulici.

Tesman: (jí hladí po tváři) Ty taky myslíš na všechno, Julinko... A co Rina? Neudělalo se jí ani trochu líp? Hm?

Slečna
Tesmanová: Leží pořád, jako leží už léta. (načechrou jínal) Představ si, Jørgenkul, tak z tebe je teď ženáci! A taková dlouhařánská svatební cesta! Přes pět měsíců – no, skoro půl roku!

Tesman: No to víš, pro mě to byla taky tak trochu studijní cesta. Těch archívů, co jsem musel prolézt. A těch knih, co jsem musel prostudovat.

Slečna
Tesmanová: No, to jistě, to jistě. (důvěrně a trochu tlumeně) No, a poslyš, Jørgenkul – a co takhle – co takhle ještě něco mi nepovíš?

Tesman: Jako z cesty?

Slečna
Tesmanová: No. Já jen myslela, jestli nemaš – jako – jako – nějaké vyhlídky, víš?

Tesman: Tak například mám dobré vyhlídky, že budu co nevidět jmenován profesorem.

Slečna
Tesmanová: Profesor – hm, panečku, to jo. Vlastně můžu říct, že to už nejsou ani vyhlídky, už je to jistě. Ale má milá Julinko, vždyť to ty už přece víš.

Slečna
Tesmanová: (lehký smích) To máš pravdu. – (z jiného soudu) Poslechni, jestlipak už sis vůbec pořádně prohlídnul byřeček?

Tesman: Skvělý. Vynikající. Jen nechápu, na co ty dva prázdné pokoje mezi zadním pokojem a Hedinou ložnicí.

Slečna
Tesmanová: (lehký smích) Ale no tak, Jørgenkul, však vy je budete ještě potřebovat, uvidíš – časem.

Tesman: No, to máš pravdu. Knihy budou přibývat. Hm?

Slečna
Tesmanová: Právě, chlapče. Právě na to jsem myslela.

Tesman: Stejně mám největší radost kvůli Hedě. Než jsme se zasnoubili, říkala kolikrát, že by ani za nic nechtěla bydlet jinde než ve Falkovic vile.

Slečna
Tesmanová: No vidíš – a předstáv si, pak se natreflo, že najechnou byla na prodej. Sotva jste odjeli.

Tesman: To jsme ale měli štěstí, Julínko, vidíš? Hm? Vlastně je to zvláštní, jak mi to všechno vyšlo.

Slečna
Tesmanová: No – a ti, co ti nepřáli – a chtěli ti házet klacky pod nohy – ti všichni jsou vyřizení, Jørgenku! A ten nejnebezpečnější – ten je vyřizený nejdokonaleji.

Tesman: Slyšela jsi o Ellertovi něco?

Slečna
Tesmanová: Jenom, že mu snad měla vyjit nějaká nová kniha.

Tesman: Cožel Ellertu Løwborgovi?

Slečna
Tesmanová: No, slyšela jsem. Ale ona stejně k ničemu nebude. Kdepak, to až vyjde ta tvoje kniha – to bude teprve něco, Jørgenku.

O čem vlastně je?

Tesman: Bude pojednávat o středověkém domá-cím řemesle v Brabantsku.

Slečna
Tesmanová: No ne – o čem ty taky dokážeš psát!

(Heda vejde zleva zadním pokojem. Devětadvacet, dáma. Obličej i postava ušlechtilé, vznešeně tvarované. Pleť matně bídá. Oči ocelově šedé, vyznařují studený, jasný klid. Masý hezký, světle hnědé barvy, ne moc bohaté. Vkusné, volnější dopolední šaty.)

Slečna
Tesmanová: *(jí jde vstříc)* Má milá Hedíčko! Dobré jítro přeju.

Heda: *(jí podává ruku)* Dobré jítro, slečno Tesmanová. Tak brzy a už na návštěvě? To je od vás milé.

Slečna
Tesmanová: *(zřejmě trochu vrozpacích)* Tak co, vypsala se mladá paní v novém domě dobře?

Heda: Člověk si na všechno nové musí teprve zvykat. Po troškách. – Ale, milá slečno Tesmanová – neposadíte se u nás?

Slečna

Tesmanová: Ne, ne, děkuju mockrát. Teď už vím, že je tady všechno v pořádku – díky bohu. Takže už abych zase koukala vydat se domů. Vždyť ona tam ta chudinka malá leží a tak trpělivě čeká.

Tesman: Musíš ji ode mě moc a moc pozdravovat. A řekni, že se na ni ještě dneska přijdu podívat.

Slečna

Tesmanová: Dobře, dobře. Jo, vidíš, Jørgenku – *(šátrá v kabele)* Málem bych zapomněla. *(vytáhne plochý balíček v novém papíru a podává mu ho)* Jen se podívej, chlapče.

Tesman: *(rozbaluje)* No ne, Julínko, *tyš* mi je schovalal! Hedo, podívej, to je ale fakt dojemné, vidíš? Hm?

Heda: *(u etážeru vpravo)* To jistě. A co je to? Moje staré pantofle Vidíš? Trečky! Aha. Vzpomínám si, že jsi o nich pořádně cestách mluvil.

Tesman: No, hrozně se mi po nich stýskalo. *(jde k ní)* No, tak se na ně podívej! Hedo.

(ho přerušil) Poslyš, s tou služkou budeme asi dost těžko vycházet.

Slečna

Tesmanová: Těžko vycházet? S Bertrou? *(ukazuje)* No, jen se podívej. Nechala tu válet ten svůj starý klobouk.

Tesman: *(zděšen, upustí trečky na zem)* Ale no tak, Hedo!

Heda: Představ si, kdyby někdo přišel a uviděl to.

Tesman: Ale ne, Hedo – vždyť to je klobouk tetý Julínky!

Heda: Ano?

Slečna
Tesmanová: *(bere kloubek)* No ano, jistě, že je můj. A starý ostatně taky není, paní Hedičko.

Heda: Já jsem si ho opravdu tak moc neprohlížela, slečno Tesmanová.

Slečna
Tesmanová: *(si kloubek nasazuje)* Dneska ho mám poprvé! Poprvé, prosím, bůh je mi svědkem!

Tesman: Vždyť je taky moc pěkný. Fakt, nádherný.

Slečna
Tesmanová: No, taková sláva to zase nebude, víš, Jørgenku? *(rozhlíží se)* Kdepak mám slu- nečník? – Aha, tady. *(bere si ho)* Ten je totiž taky můj. *(brblá si)* A ne Bertin.

Tesman: Nový kloubček a nový slunečník! Představ si, Hedo!

Heda: Moc pěkné a slušivé.

Tesman: No, vidí? Hm? Tetinko, tak se aspoň pořádně na Hedu podívej, než odejdeš. Podívej se, jaká je hezká, taková pěkná. Jak na cestách krásně přibrala?

Heda: *(přechází)* Prosim tě, nech toho!

Slečna
Tesmanová: *(se zastaví a otáčí se po ní)* Přibrala? Tesman: No jistě. To ty, Julínko, totiž nepoznáš, když má na sobě tyhle šaty. Ale já mám holt příležitost –

Heda: *(u skleněných dveří, netrpělivě)* Ty toho tak máš!

Tesman: No, co říkáš, teti?

Slečna
Tesmanová: *(sepatřte ruce, civí na ni)* Krásná – krásná – krásná je Heda. *(jde k ní, oběma rukama jí skloní hlavu a políbí ji do vlasů.)* Pánbůh ať Hedě Tesmanové požehná a chrání ji. Pro našeho Jørgena.

Heda: *(se vyprosti)* Ááá – tak už mě pusťte.

Slečna
Tesmanová: *(tiché pohnutí)* Každíčký den vás budu chodit navštěvovat.

Tesman: No, jistě, tetinko, to musíš. Hm?

Slečna

Tesmanová: Tak pa – pa!

(Odejde dvěma do předstí, Tesman jí vyprovází. Dveře zůstanou pootevřené. Je slyšet, jak Tesman znovu posílá pozdravy tetě Rině a děkuje za trepy. Heda zároveň chodí po pokoji, zvedá ruce a zatíná pěsti jako ve vzteku. Zastaví se u dveří na balkon, prudce rozhrne záclony a dívá se ven. Za chvíli se Tesman vrátí a zavře za sebou.)

Tesman: *(sebere trepy ze země)* Na copak se tam díváš, Hedičko?

Heda: *(zase klidně, ovláda se)* Divám se na listí. Jaké je žluté. A uvadlé.

Tesman: *(balí trepy a pokládá je na stůl)* No, vždyť už taky máme zář!

Heda: *(opět neklidně)* Opravdu – vždyť už taky – taky máme zář!

Tesman: Je ti něco, Hedo? Hm?

Heda: Ten můj starý klavír. Nějak se tady k tomu nehodí.

Tesman: Hned jak budu poprvé brát, tak ho vyměníme.

Heda: Ne, ne, to ne. Nechci se s ním rozloučit. Radši ho postavíme do zadního pokoje. A sem si místo něho můžeme dát nějaký jiný. Myslíš, až se naskytne příležitost.

Tesman: *(zaraženě)* No – to bychom taky mohli.

Heda: *(bere kytič z klavíru)* Tyhle kytky tady nebyly, když jsme v noci přijeli. To ti je asi přinesla teta Julínka. *(se dívá do kytiček)* Je tu vizitka. *(vezme ji do ruky a čte)* „Zkusím to dneska ještě jednou, trochu později. Tea Elvstedová.“

Tesman: Ne, vážně? Paní Elvstedová! Za svou bodna slečna Rysingová.

Heda: Spiřavně. Ta, co každému leza na nervy s těmi svými vlasy a dělala s nimi všude takový rozruch. Tvoje stará láska, aspoň se to říká.

Tesman: *(se směje)* Dlouho to nevydrželo. To jsem ještě neznal tebe, Hedo. Představ si – tak ona je tady.

Heda: Udivuje mě ovšem, že jde na návštěvu zrovna k nám. Vždyť já ji znám vlastně jenom ze školy.

Tesman: Já ji taky neviděl aspoň – bůhví jak dlouho. Jak to tam taky vydrží, v té díře. Hm?

Heda: *(se rozmyslí a pak najednou řekne)* Ale poslyš, nežije on tam taky ten – no – ten Eliert Løvborg?

Tesman: Jistě, tam někde v tom kraji žije.

(Berta ve dveřích)

Berta: Miliostpani, už je tady zase, ta paní, co už tady jednou byla, jak tady nechala tu kytku. Co jí máte v ruce, miliostpani.

Heda: Ale! No, tak ať jde tedy dál.

(Berta otevře paní Elvstedové a odejde. Paní Elvstedová je křehká bytost a má hezký oblíček s měkkými rysy. Oči světle modré, velké, kulaté a trošinku vykulené – vystrašený, tázavý výraz. Vlasy nápadně bohaté a vlnité. Je o nějaký rok mladší než Heda. Šaty tmavé, vkusné, ale nikoli podle poslední módy.)

Heda: *(jí jde přivětvě vstříc)* Dobrý den, milá paní Elvstedová. To jsem ráda, že vás zase jediňou vidím.

Paní Elvstedová: *(nervózně, snaží se ovládnout)* No, už je to doba, co jsme se neviděli.

(jí podává ruku) A my dva taky. Hm?

Tesman: Děkujeme za ty krásné květiny –

Elvstedová: Ale, prosím vás – Chtěla jsem sem zajít večera odpoledne. Ale pak mi řekli, že jste pryč. Byla jsem úplně zoufalá, když mi řekli, že nejste doma.

Heda: Zoufalá? Přihodilo se tam u vás něco?

Elvstedová: Ano – tedy ano i ne. Ach bože – já bych opravdu strašně nerada, abyste si to nějak špatně vyložili –

Heda: No, tak to bude asi nejlepší, když nám to všechno hezky otevřeně povíte, paní Elvstedová.

Elvstedová: Jestli už to tedy nevíte – je tady taky Eliert Løvborg .

Tesman: Nel Eliert Løvborg že se vrátil! No, Hedo, ján si představ.

Heda: Proboha, vždyť já slyším.

Elvstedová: Už je tady týden, když si představím – už celý týden. V tomhle nebezpečném městě. Sám! A ta špatná společnost tady.

Heda: Ale, milá paní Elvstedová – co je vám vlastně po něm?

Elvstedová: *(se na ni vyděšeně podívá a vyhrkne)* Užil u nás děti.

Heda: Vaše děti?

Elvstedová: Děti mého muže. Já děti nemám.

Tesman: *(poněkud rozpačtě)* A to on byl tak jako – nevím, jak bych to měl říct – jako to vedl tak, hm, pravdělný, usedlý život, že jste mu něco takového mohli svěřit? Hm?

Elvstedová: Posledních pár let mu nemohl nikdo nic vytknout.

Ale stejně – když teď vím, že je tady – ve velkoměstě – A má takových peněz. Tak já vám o něho mám tak přišerý strach. Ale proč nezůstal radši tam, kde byl?

Tesman: U vás a u vašeho muže? Hm?

Elvstedová: Když mu vyšla ta kniha, tak už tam u nás byl prostě jako na trní.

Heda: *(sí jí zkoumavě prohlíží)* Stejně mi to ale od vašeho muže připadá trochu zvláštní – že se po svém příteli nejde poohlédnout sám.

Elvstedová: Já jsem – nějaké nákupy jsem tu měla. *(lehký úsměv)* No, to je ovšem něco jiného.

Elvstedová: *(hlonem neklidně vstává)* Tak já jsem vás chtěla moc a moc poprosit, pane Tesmane – dohlídnete na něj.

Tesman: Udělám pro Elierta, co bude v mých silách.

Heda: *(vstává)* Snad bys mu měl napsat.

Elvstedová: *(žadoní)* No, prosím vás, mohl byste?

Tesman: Máte tu adresu, paní – paní Elvstedová?

Elvstedová: Ano. *(vytáhne z kapsy papírek a podává mu ho)* Prosím.

Tesman: Vyborně. Tak já jdu. *(odchází)*

Eivstedová: Ale, prosím vás, jen ani slovo o tom, že jsem se tu za něj přimlouvala já!

Heda: *(popojde k paní Eivstedové, usměje se a řekne tlumeně)* Tak, to bychom měli. Dvě mouchy jednou ranou.

Eivstedová: Jak to?

Heda: Vy jste si nevyšmíla, že jsem ho chtěla dostat odtud?

Eivstedová: *(izkostlivě, dívá se na hodinky)* Ale, milá paní Tesmanová – já už opravdu budu muset jít.

Heda: Ale, ale, snad nebude takový spěch. – Tak co? Povídejte mi trochu, jak tam u vás doma žijete.

Eivstedová: Vidíte, právě o tom bych nejradši vůbec nemluvila.

Heda: Ale se mnou, má milá –? Bože, vždyť jsme spolu přece chodily do školy.

Eivstedová: No jo, ale vy jste byla o třídu výš. Já, jak já se vás tenkrát strašně bála!

Heda: Mě že jste se bála?

Eivstedová: No a jak! Protože, když jsme se potkaly na schodech, tak jste mě pokazdě tahala za vlasy.

Heda: Opravdu? Za vlasy?

Eivstedová: No, a jednou jste dokonce řekla, že mi je spálíte. *

Heda: Prosim vás, znáte to, dětské řeči... Poslyš, vždyť my jsme si přece ve škole tykaly. A říkaly jsme si křestním jménem.

Eivstedová: Ne, ne, to se určitě mylíte.

Heda: Budeme spolu mluvit zase tak důvěrně jako za starých časů. *(přisedne blíž)* Podívej! *(pohlíží na tvář)* Tak, a teď mi budeš tykat a říkat mi Hedo.

Eivstedová: *(jí řískne a hladí ruce)* Když já nejsem vůbec zvyklá, aby na mě někdo byl takhle hodný a laskavý.

Heda: No no no! A já ti budu taky říkat, jako tenkrát, a budu ti říkat moje milá Toro.

Eivstedová: Jmenuju se Tea.

Heda: No jistě. Samozřejmě. Chtěla jsem říct Teo. *(hledí na ni s úctou)* Tak ty nejsi zvyklá, aby na tebe byl někdo hodný a laskavý, Teo? Ve tvé vlastní rodině?

Eivstedová: Jako bych nějakou měla! Vždyť já žád-nou nemám. A nikdy jsem neměla.

Heda: A jaký je vlastně tvůj muž, Teo? Myslíš – tak – jako lidský. Je na tebe hodný?

Eivstedová: *(vyhrbavě)* Jistě si myslí, že dělá všechno tak, jak se patří. Ale já ho prostě nenesu. Jedinou myšlenku nemáme společnou! Ani to nejmenší. A takhle žijeme.

Heda: Ale nemá tě přece jen rád? Aspoň tak – po svém?

Eivstedová: On nemá rád nikoho, jen sebe. Možná děti – trochu.

Heda: A pak Elierta Løvborga.

Eivstedová: *(se na ni podívá)* Jak jsi na to přišla?

Heda: Přece když tě za ním pošle takový kus cesty...

Eivstedová: *(přidruženě vyhrkne)* Já ti to radši řeknu rovnou. Můj muž – vůbec nevěděl, že odjízdim. Prostě jsem se sebrala, nasedla na vlak a jela do města.

Heda: A co tomu asi tak tvůj muž řekne, až se vrátíš domů?

Eivstedová: K němu já už se nevrátím. Nikdy.

Heda: Ale co o tobě budou říkat lidi, Teo?

Eivstedová: Ať si spánembohem říkají, co chtějí. *(řekne a unaveně si sedne do pohovky)*

Heda: *(po chvíli ticha)* A co si teď počneš?

Eivstedová: Vim jen, že musím žít tam, kde žije Eliert... Víš, získala jsem nad ním takovou jako moc. Zbavil se kvůli mě těch svých starých zvyků.

Heda: *(ukrývá mimovolně opovržlivý úsměšek)* Takže ty jsi ho vlastně zase postavila na nohy – ty, naše májá Teinka.

Eivstedová: A on mě naučil přemýšlet a – prostě mi otevřel oči.

Heda: To on učil i tebe?

Eivstedová: Povídal si se mnou. A směla jsem mu pomáhat! Vždycky, když něco psal, musel jsem u toho být oba.

Heda: Něco jako kamarádi tedy.

Eivstedová: *(ozývne)* On to taky říkail – Vlastně bych měla být ohromě šťastná. Jenomže nemůžu. *(řekne)* Padl mezi nás síln nějaké ženy.

Heda: *(jí napjatě pozoruje)* Jdi! A kdo by to tak mohl být?

Elvstedová: Nevím. Někdo – někdo z jeho minulosti. Říkal, že prý když se rozcházel, chtěla ho zastřelit pistolí.

Heda: *(chladně ovládá se)* Takové věci se u nás přece nedějí.

Elvstedová: Myslíš, že to bude ta zrzavá zpěvačka, co jí jednou –

Heda: No, tak ta by to být mohla.

Tesman: *(přijde Tesman, v ruce dopis.)*

Heda: Tak a je to – episto! Je hotová.

Heda: Paní Elvstedová je už na odchodu.

Berta: *(Z předstíraje vejde Berta.)*

Berta: Pan doktor Brack, prosím. Že prý chce panstvo přivítat.

Heda: Jen ať jde dál. A tadyhle – tohle hodte do schránky.

Berta: *(vezme dopis)* Prosím, milostivá paní.

Heda: *(Otevře Brackovi a odejde. Čtyřicátník, pěkná postava a pružné pohyby. Obličej kulatý, profíklí uslechlí. Krátké vlasy, ještě skoro černé, pečlivě upravené. Oči živé, hravé. Husté obočí. Knířek rovněž, pečlivě zastřížené konečky. Oblačen elegantně, ale na svůj věk přece jen trochu příliš mladistvě. Nosí skřípec se šňůrkou, občas ho pustí.)*

Brack: *(Klobouk v ruce, zdíravě)* Smím vůbec dál, takhle brzy po ránu?

Tesman: *(mu tiskne ruku)* Vy jste u nás vždycky vítán.

Heda: *(se na něj podívá a zasměje se)* Opravdu zajímavé, vidět vás zase na denním světle, pane doktore.

Brack: Připadá vám, že jsem se změnil?

Heda: No – trochu mladší, bych skoro řekla.

Brack: Uctivý dík.

Tesman: A co říkáte vy Hedě? Hm? Že je pěkně plná, vidíte? Ona, která vždycky –

Heda: Mě vynech, buď tak hodný.

Brack: Mám pro vás jednu novinku.

Tesman: Ano?

Brack: Váš starý přítel Elvert Løvborg přijel.

Tesman: Vím. A prý se z něho stal zase naprosto řádný člověk!

Brack: Tvrdí se to.

Tesman: A ještě vydal novou knížku. Hm?

Brack: No je.

Tesman: A vzbudila prý velký rozruch.

Brack: Naprosto mimořádný rozruch.

Tesman: Zrovna jsem mu napsal. Pozval jsem ho večer k nám.

Brack: Vždyt' máte dneska večer přijít ke mně na panskou jizdu. V noci jste mi to slíbil, když jste přijeli.

Heda: Ty jsi na to zapomněl, víd?

Tesman: Jako na smrt.

Brack: Ostatně můžete být klidný, on stejně nepřijde.

Tesman: Pročpak? Hm?

Brack: *(trochu váhavě vstane a opře se rukama o zřídla židle)* Podívejte, milý pane doktore, budete se muset připravit na to, že s tou vaší profesurou to neupijde tak rychle, jak byste si přál a jak jste čekal.

Tesman: *(neklidně vyskočí)* Nějaké překážky? Hm?

Brack: Na to místo bude vypsán konkurz.

Tesman: A kdo by se ještě! Snad ne - ?

Brack: Právě. Elvert Løvborg.

Tesman: Ale, pane doktore, vždyt' přece – vůči mně by to byla neslychaná bezohlednost! Vždyt' právě díky té vyhlídce jsme se s Hedou vzali. Přišerně jsme se zadlužili. A ještě jsme si půjčili od tety Julinky. Proboha, vždyt' já to místo měl vlastně už slíbené. Hm?

Brack: No, no, no – vždyt' ho jistě taky dostanete. Ale až po konkurzu.

Heda: *(nehnutě v lenošce)* No ne, představ si – to bude skoro jako nějaký sportovní zápas.

Tesman: Ale, Hedičko, jak se k tomu můžeš stavět takhle lhostejně!

Heda: Naopak, nemůžu se dočkat, jak to dopadne.

Tesman: Tak či onak, paní Tesmanová, rozhodně je dobře, že teď víte, jak se věci mají.

Heda: *(Vleže podává ruku)* Na shledanou, pane doktore. Přijďte brzy, budete vítáni.

Brack: Díky. Na shledanou. *(odchází)*

Tesman: Hedo – člověk se přece jenom nemá vydávat do země pohádkových dobrodružství. Hm?

Heda: *(se na něj podívá a usměje se)* Ty ses tam snad vydal!

Tesman: No – to nakonec nemůžeš popít – bylo to přeci jen dobrodružství, takže z něho nic se oženit a založit domácnost, jen a jen na vyhlídkách.

Heda: To máš možná pravdu.

Tesman: Aspoň, že máme pěkrně pohodlný dům, Hedíčko!

Heda: *(se pomalu a unaveně zvedá)* Dohodli jsme se snad, že budeme žít společensky.

Tesman: Jo jo – no, zatím to spolu budeme muset vydržet trochu sami, Hedíčko.

Heda: Takže toho jezdeckého koně, co jsem měla dostat –

Tesman: *(zděšen)* Jezdeckého koně!

Heda: – na to teď asi nebude ani pomyslení.

Tesman: To se snad rozumí samo sebou.

Heda: *(na odchodu)* Aspoň jedna radost mi zbyvá.

Tesman: A copak to je, Hedíčko? Hm?

Heda: *(ode dveří, dívá se na něj s tajemným opovřením)* Moje pistole – Jørgenku! *(strach)* Pistole!

Tesman: *(studené oči)* Pistole generála Gablera. *(odejde zadírní místnosti doleva)*

Tesman: *(běží za ní ke dveřím a křičí na ni.)* Hedo – ani na ně nesahej, je to nebezpečná hračka. Udělej mi to k vůli, Hedó! Hm?

DRUHÉ DĚJSTVÍ

Pokoje u Tesmanů jako v prvním dějství, jen klavír je pryč a na jeho místě stojí elegantní psací stůl a knihovnička. Krytice od paní Elvstedové stojí na větším stole v popředí. – Je odpoledne.

(Heda, převlečená do společenského, je v pokoji sama. Stojí u otevřených skleněných dveří a nabíjí pistoli. Druhá z páru leží v otevřeném pouzdru na psacím stole.)

Heda: *(se dívá dolů na zahradu a volá)* Teď vás zastělim.

Brack: Nechte toho! Mířte přímo na mě! *(Heda vystřelí)* Vy jste se zbláznil!

Heda: No bože – treflia jsem vás snad?

Brack: Kasaku – vy se tohohle sportu ne a ne vzdát, co?

Heda: Jen si tak střílím pánuobohu do oken.

Brack: *(jí jemně vezme zbraň z ruky)* Dovolíte, milostivá. *(podívá se na pistoli)* Ale tu já přece dobře znám. *(rozhlédne se)* Tak kdepak máme pouzdro, co? *(uloží zbraň a pouzdro zavře)* Špásování už bylo pro dnešek dost.

Heda: Tak co mátn, proboha živého, podle vás dělat?

Brack: Na návštěvu nepřišel nikdo? *(zavírá skleněné dveře)* Ani živá duše. Všichni přátelé budou asi ještě na letním bytě.

Heda: Manžel taky není doma?

Brack: *(u psacího stolu, uklízí pouzdro do zásuvky)* Ne.

Heda: *(Heda si sedne na pohovku. Brack přehodí svrchník přes nejbližší židli a posadí se, ale klobouk drží dál v ruce. Chvilí ticho. Divají se na sebe.)*

Brack: Jeden den po druhém jsem tady toužil, abyste už zase byla zpátky.

Heda: Vidíte, a já jsem se celou tu dobu taky nemohla dočkat.

Brack: A já myslím, kdovíják si na cestách neužíváte!

Heda: To určitě.

Brack: Ale váš manžel pomalu nepsal o ničem jiném.

Heda: Copak ten! Pro toho je vrchol blaženosti hrabat se v haldách knih.

Brack: Ale doktor Tesman, takový hodný člověk...

Heda: Doktor Tesman je – odborník, milý pane.

Brack: To jistě.

Heda: A cestovat s odborníky žádná velká zábava není. Aspoň ne delší dobu.

Brack: Ani s odborníkem – kterého milujeme?

Heda: Brr – tohle lepkavé slovo neřektel (*zaraženě*) Cože? Ale paní Hedoi (*napuří smích, napuří vztek*) Měl byste si to zkusit, právě vy! V jednom kuse poslouchat řeči o dějinách kultury, od rána do večera. A domácíka řemesla ve středověku - I děsně, prostě k nepřežití (*zkoumaný pohled*) Ale, poslyšte – jak si potom mám vyloužit, že – tedy –

Heda: Že se z Jørgena Tesmana a ze mě stali manželé?

Brack: I tak by se to dalo říct.

Heda: Už jsem měla nejvyšší čas – (*trochu sebou trhne*) A doktor Tesman – je přece v každém směru korektní člověk.

Brack: Korektní a šolidní. Aby ne!

Heda: (*unavou výraz*) A když pak nedal jinak a mocí silou se dral, že mě bude žvít... Do toho se totiž jiní mí ctitelé zrovna nehnují, vidíte, milý pane doktore.

Brack: Já jsem skromný člověk, nechci nic jiného, než jistý okruh dobrých přátel, kterým můžu být k službám a u kterých budu mít otevřené dveře jako – jako osvědčený přítel –

Heda: Myslíte manželův?

Brack: (*se ukloní*) Když mám být upřímný, tak radši – manželčin. A i manželův. Vite, takový – řekněme – trojúhelníkový vztah. Pro všechny zúčastněné strany ohromná věc.

Heda: Taký jsem si na cestách často říkala, mít tady někoho třetího. Brr – sedět takhle ve vlaku, jen ve dvou!

Brack: Naštěstí už máte svatební cestu za sebou.

Heda: Kdepak, to bude dlouhá cesta. Zatím jsem jen zastavila na malém nádražku. Tak tedy k těm dvěma přistoupí někdo třetí a bude to. Osvědčený, chápavý přítel a ani v nejmenším odborník.

Brack: (*Z předsměně vejde Jørgen Tesman, šedivý vycházkový oblek, měkký plstěný klobouk. V podpaží a po kapsách má množství brožovaných knih.*)

Heda: (*polohlasně*) A vlak jede dál.

Tesman: To se pronese. (*odloží knihy*) Celý jsem se zpotil, Hedličko. Ale podívejme, podívejme – vy už jste tady, milý doktore? Co to neseš za knihy?

Heda: To je odborná literatura, paní Tesmanová.

Brack: (*Brack s Hedou se na sebe s porozuměním usmějí.*)

Heda: Podívej, tady – tady jsem sehnal i tu Lørborgovu novou knížku. (*podává jí Hedě*) Nechceš se do ní podívat, Hedoi? Hm?

Heda: Ne, pěkně děkuju. Nebo snáď – ale jo, později.

Brack: Trochu jsem v ní listoval po cestě.

Tesman: A co tomu říkáte – jako odborník?

Brack: Případá mi to pozoruhodné, jaký to má klidný, rozvážený tón. Takhle on nikdy nepsal. (*odchází s knihami, ve dveřích se zastaví a obrátí se*) Málem bych zapomněl, Hedo, tetička Julinka večer nepijde.

Heda: Ne? Že by kvůli tomu klobouku?

Tesman: Ale kdepak. Tetičce Rine je moc špatně, víš? (*odéjde zadní místností dopravou*)

Brack: Co jste to říkala o nějakém klobouku?

Heda: Ale dneska ráno, slečna Tesmanová. Položila si klobouk tamhle na židli. (*podívá se na něho a usměje se*) A já jsem dělala, jako bych si myslěla, že patří služce.

Brack: (*vrhne hlavou*) Ale, paní Hedličko, jak jste to mohla udělat! Taková hodná stará paní!

Heda: *(nervózně přechází)* No vidíte – to vám to do mě někdy takhle vjede – a už to je, nemůžu si pomoci. *(vrhne se do křesla u kamen)* Sama si to nedovedu vysvětlit. *(za křeslem)* Vy totiž nejste šťastná – v tom to bude.

Heda: *(se dívá před sebe)* Taký nevím, proč bych měla být – šťastná. Vy byste mi to snad říct mohli?

Brack: Ano, mimo jiné proto, že máte domov, který jste si vždýcky přála.

Heda: *(se na něho podívá a zasměje se)* Vy téhle povídačce taky věřte?

Brack: Copak na tom vůbec nic není?

Heda: Jednou večer jsme šli tady kolem... A Tesman se chudák svíjel a kroutil, protože ho ne a ne napadnout, o čem by mohl konverzovat. Tak jsem se nad tím učenyňm člověkem ustrnula –

Brack: *(pochybovatěný úsměv)* Vy a ustrnula? Hm –

Heda: A abych – abych mu pomohla z toho jeho trápení – plácla jsem naprosto lehkomyšlně, že tady, v té vilce, bych jednou chtěla bydlet. Má lehkomyšlnost měla následky, milý pane doktore.

Brack: To je tedy* k popukání. Takže vy jste o tohle všecko nakonec vůbec nestála. To bych prosila, že ne. Na tom domě je něco mrtvolného. Jak kytky z bálu – druhý den. *(netrpělivě vstane)* Do jakých já jsem to přišla malých poměrů –! *(přechází po místnosti)* To z nich je život tak ubohý! Tak dokonale groteskní! Takový totiž je!

Brack: Já si tedy myslím, že to bude v něčem jiném.

Heda: A v čem?

Brack: Nikdy jste neprožila nic, čím byste se skutečně proměnila.

Heda: Nic vážného, myslíte?

Brack: Ano, i tak by se to dalo klidně říct. Ale teď to možná přijde. Ale to si povíme tak za rok – nejspozději.

Heda: *(úsečně)* K takovým věcem já nemám vlohly, pane doktore.

Brack: Vy že byste neměla, podobně jako většina ostatních žen, vlohly k posláni, které –?

Heda: *(u skleněných dveří)* Mlčte, já vám povídám! – Někdy mi připadá, že mám na tomhle světě vlohly k jedné jediné věci. *(jde k ní blíž)* K čemupak, jestli se smím zeptat?

Heda: *(se dívá ven)* Unudit se k smrti. *(Jørgen Tesman ve společenském, rukavice a klobouk v ruce, vejde ze zadní místnosti zprava.)*

Tesman: Hedo, nevíkázal Løwborg, že přijde?

Hm?

Heda: Ne.

Tesman: Tak to ho tady za chvíličku máme, uvidíš.

Brack: Opravdu myslíte, že přijde?

Tesman: Skoro bych na to vzal jed. To, co jste nám tady odpoledne vykládal. To budou určitě jen plané klepy.

Tak?

Tesman: Aspoň teta Julinka říkala. Podílení by se mi oteedka nikdy nepostavil do cesty. Jen si představte!

Brack: No, takže pak je vlastně všecko v nejlepším pořádku.

(Berta ve dveřích z předsíně.)

Milostpani, přišel nějaký pán –

Heda: Tak ať jde dál.

Tesman: *(tiše)* To bude určitě on! Představte si!

(Z předsíně vejde Eliert Løwborg. Štíhlý, hubený, v Tesmanových letech, ale vypadá starší, poněkud vyžlý. Tmavé vlasy a plinovou, protáhlý, bledý obličej, jen na tvářích červené skvrny. Elegantní, úplně nový černý oblek. V ruce cylindr a tmavé rukavice. Zůstane stát ve dveřích a spěšně se ukloní. Zřejmě trochu v rozpacích.)

Tesman: *(jde k němu a pořídá mu rukou)* No ne. Elierte, kamaráde, že tě člověk konečně zase jednou vidí!

Løvborg: *(mluví tlumovým hlasem)* Děkuji ti za dopis. *(blíží se k Hedě)* Smlm podat ruku i vám, paní Tesmanová?
 (mu podává ruku) Vítám vás, pane Løvborgu. *(pohyb rukou)* Nevím, jestli se panové –

Heda: *(lehká úklona)* Pan doktor Brack, že?
(rovněž úklona) Jistě. Před léty –
(Løvborgovi, položí mu ruce na ramena) Tak, Elierte, a teď už hezky jako doma! Vidí, Hedo? Slyšel jsem, že se usadí zase tady ve městě. Hm?
 Je to tak.

Løvborg: To udeleáš moc dobře. Poslyš – sehnal jsem si tu svou novou knížku. Ale opravdu jsem si ji ještě nestačil přečíst. Nic na ní není. *(z kapsy vytáhne balíček papíru)* Ale až vyjde tohle – pane doktore Tesmane – tak to ano, to si přečti. To je totiž teprve to pravé. V tom jsem opravdu já.

Tesman: Tak? A co je to vlastně?
 Løvborg: Pokračovánl.
 Tesman: Pokračovánl? Čeho?
 Løvborg: Mě knihy.
 Tesman: Té nové?
 Løvborg: Pochopitelně.
 Tesman: Ale Elierte – kamaráde, vždyť ta práce sahá až do současnosti.
 Løvborg: Jistě, ale tohle je o rozvoji kultury v budoucnosti.

Tesman: Zvláštní! O něčem takovém by mě v životě nenapadlo psát.
 Heda: *(u skleněných dveří, bubnuje prsty na sklo)* Hm – to asi ne.

Løvborg: *(strká papír zpět do obalu, balíček položí na stůl)* Vzal jsem to s sebou, protože jsem si říkal, že ti z toho večer něco přečtu.

Tesman: To je od tebe ohromně hezké, kamaráde. Ale dneska? *(podívá se na Bracka)* To tedy nevím, jak by se to dalo zařídit – No tak někdy jindy. Vždyť není žádný spěch.

Løvborg: Víte, pane Løvborgu – pořádám dnes večer doma takový menší večírek, pán-

skou jízdu. Tedy vlastně na počest pana doktora Tesmana, že, abyste rozuměl –
(se rozhlíží po kloubouku) Aha – tak to já nebudu –

Brack: Ale ne! Poslyšte, neudělal byste mi tu radost a nepřidal se k nám?
(krátce a rozhodně) Ne, to nejde. Děkuji mockrát.

Løvborg: Ale no tak! Pojďte! Bude to malá, ale o to vybranější společnost. A bude „živo“, jak říká paní He – tedy paní Tesmanová.
 O tom nepochybuj! Ale stejně –

Løvborg: Mohl byste vzít ten rukopis s sebou a přečíst to panu doktorovi Tesmanovi u mě. Pokojí mám dost.

Brack: Mohl byste si, Elierte – to by bylo! Hm?
(se vmísí) Ale no tak, prosím tě, když pan Løvborg nechce! Pan Løvborg určitě zůstane mnohem radši tady se mnou na večíři.

Løvborg: *(se na ni zadívá)* S vámi, milostivá paní! A s paní Elvstedovou.
 Heda: Áá – *(prohodí zlehka)* Dneska v poledne jsem ji zahlédl ve městě.
 Heda: Ano? Tak ta právě večer přijde. Takže vy tady vlastně zůstat musíte, pane Løvborgu. Kdo by ji jinak vprovodil domů?
 Løvborg: To máte pravdu. Ano, milostivá paní, srdečné díky – tak já tedy zůstanu. Jdu to říct služebně.

Heda: *(Jde ke dveřím do před síně a zazvoní. Přijde Berta. Heda s ní tiše hovoří a ukazuje do zadní místnosti. Berta přikývne a odejde.)*

Tesman: *(zároveň Løvborgovi)* Poslyš, Elierte – ty tvoje přednášky – ty se budou zabývat taky toulhle tematikou – myslím tím – tou budoucností?
 Løvborg: Ano.
 Tesman: Doslých jsem se totiž u knihkupce, že máš mít na podzim nějakou přednáškovou řadu.
 Løvborg: Dovedu si představit, že tobě to zrovna moc vhod nebude.

Tesman: *(skříženě)* Přece na tobě nemůžu žádat, abys kvůli mně –

Løvborg: Ale já počkám, až dostaneš tu profesuru.

Tesman: Cože? Ty počkáš? No jo, ale – ale – to se vůbec nepřihlásíš do konkurzu? Hm?

Løvborg: Ne. Chci nad sebou jen zvířezit. V názorech ostatečích.

Tesman: Ale božičku – takže tetička Julinka přece jenom má pravdu! Já to věděl, já to věděl! Hedo! Představ si – Ellert se nám vůbec nebude stavět do cesty!

Heda: *(usečně)* Nám? Mě laskavě vnech. *(ukazuje k zadní místnosti)* Pánové, což takhle skleničku studeného punče?

Brack: *(se dívá na hodinky)* Jednu na odchodu? Vidíte, to není špatný nápad.

Tesman: Výborně, Hedo! Vý – bor – ně! Když má člověk takovou rozjařenou náladičku jako já –

Heda: Tak prosím, vy taky, pane Løvborgu. *(se brání)* Ne, děkuji. Já nebudu.

Løvborg: Prosim vás, studený punč – to přece není žádný jed.

Løvborg: Pro někoho možná ne.

Heda: Tak já tedy zařím panu Løvborgovi budu dělat společnost.

Tesman: Tak jo, Hedičko, to bude nejlepší. *(Odejde s Brackem do zadní místnosti, posadí se. Během dalšího spolu popíjejí a pokušují a živě se spolu baví. Ellert Løvborg zůstane stát u kamen.)*

Heda: *(jde k psacímu stroji, poněkud hlasitěji)* Ukážu vám nějaké fotografie, jestli budete chtít. Vraceli jsme se totiž s mužem domů přes Týroly.

Heda: *(Přinese album, položí je na stůl u pohovky, sedne si. Ellert Løvborg přijde blíž, zastaví se, pozoruje ji. Pak vezme židli a sedne si vlevo od Hedy, žádá k zadní místnosti.)*

Heda: *(otevře album)* Vidíte tedy ty hory, pane Løvborgu? To jsou Orleriské Alpy. Manžel to tedy pod snímek napsal. Podívejte, tedy: Orleriské Alpy u Meranu.

Løvborg: *(na ni přitom nehnutě upírá oči. Tedřekne, tíše a pomalu)* Heda – Gablerová!

Heda: *(se na něj rychle podívá)* Ale no tak! Psst! *(tíše opakujíc)* Heda – Gablerová!

Løvborg: *(se dívá do alba)* Ano, tak jsem se jmenovala dřív. Když – když jsme se my dva znali.

Løvborg: A teď – a na celý život – abych si tedy odvykl říkat Heda Gablerová.

Heda: *(lištuje v albu)* Ano, to budete muset. A řekla bych, že byste si to měl véas začít cvičit. Čím dřív, tím líp.

Løvborg: *(rozhořčeným hlasem)* Heda Gablerová provdaná? A ještě k tomu za Jørgena Tesmana!

Heda: Ano – tak to chodí.

Løvborg: Hedo, Hedo – jak ses proboha mohla takhle zahodit?

Heda: *(se na něho ostře podívá)* Cože? Tak tohle ne!

Løvborg: Co, prosím tě? Odpověz mi, Hedo – jak jsi to proboha jenom mohla udělat?

Heda: *(zdránilivě pohroužená do alba)* Jestli mi budete pořádkem tykat, tak s vámi nebudu mluvit.

Løvborg: To ti nesmím tykat, ani když jsme spolu sami?

Heda: Ne. Smífe si to myslet. Ale říkat to nesmíte.

Løvborg: Aha. Chápu. Uráží vás to ve vaší lásce – k panu doktorovi Tesmanovi.

Heda: *(se po něm podívá a usměje se)* V lásce? Vy jste dobry!

Løvborg: Takže láska žádná?

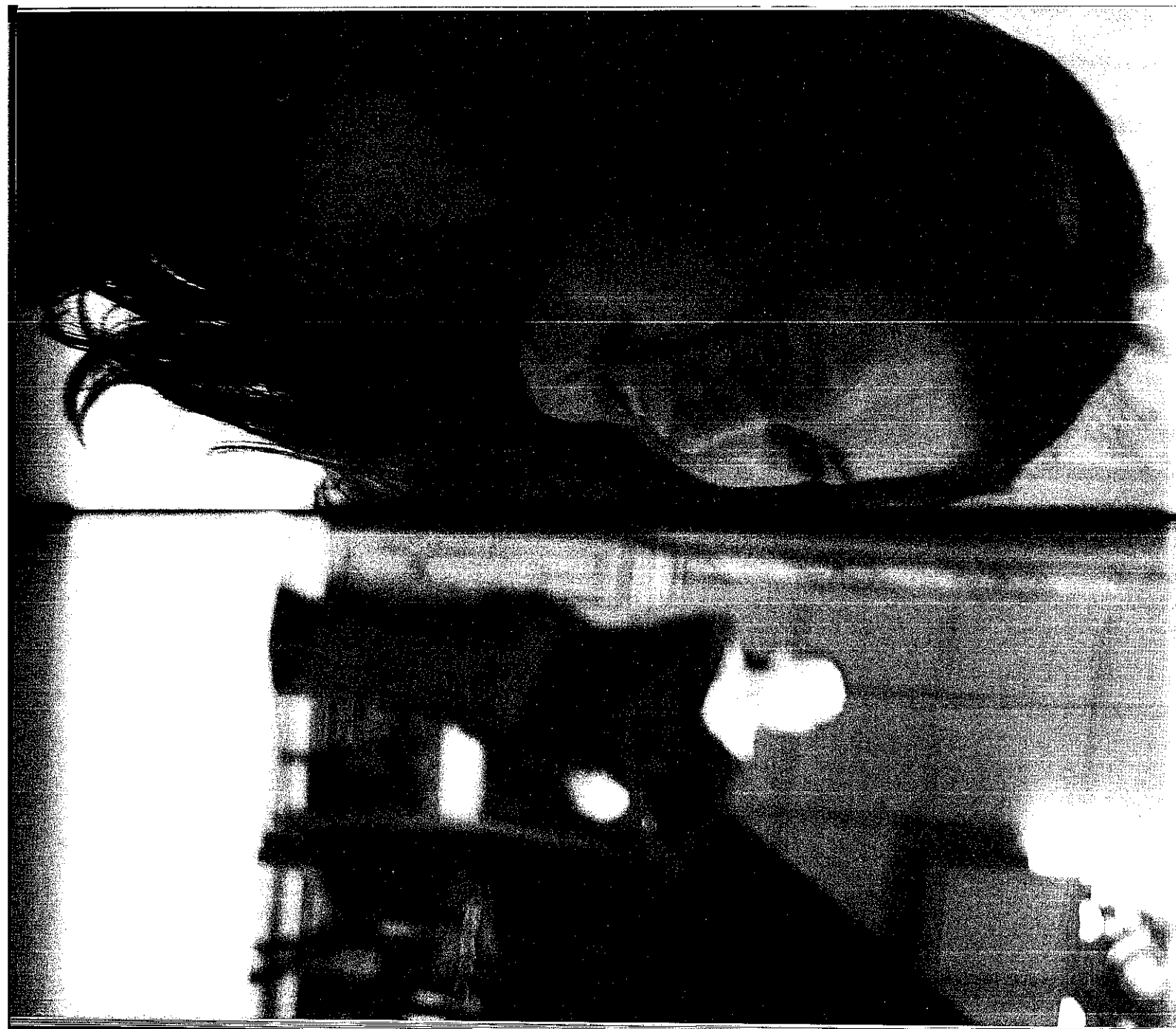
Heda: Ale taky žádná nevěral Nic takového, ani nápad!

Løvborg: Hedo – jen na jedno jediné mi odpověz –

Heda: Ano?

Løvborg: Ve vztahu ke mně taky nebyla láska? Ani zván – ani odlesk lásky v tom nebyl?

Heda: Byla, nebyla? Spíš mi připadá, jako bychom bývali byli prostě dobří kamarádi. Opravdu, důvěrní přátelé. *(úsměv)* Zvlášť vy jste byl náramně otevřený.

Løvborg: To vy jste to tak chtěl(a).
 Heda: Když si na to vzpomenu – přece jenom na tom bylo něco krásného, něco lákavého - na tě utajované důvěrnosti, na tom kamarádství, o kterém živa duše neměla tušení.
 Løvborg: Ano, vidíte, Hedo! Že to tak byl(a) - Když jsem k vašemu otci přišel takhle odpoledne – Pan generál seděl u okna a četl noviny – zády do pokoje –
 Heda: A my dva na rohové pohovce –
 Løvborg: Ano, Hedo – a když jsem se vám potom vyznal – řekl jsem vám o sobě věci, jaké o mně tenkrát nikdo jiný nevěděl. Přiznával jsem se vám, jak jsem celé dny a noci řádl. Den za dnem jak jsem řádl. Ach, Hedo – jakou jste to v sobě měla moc, že jste mě přinutila, abych se doznával k takovým věcem?
 Heda: Myslíte, že to byla nějaká moc ve mně?
 Løvborg: Jistě, jak jinak si to mám vysvětlit? ... Ale povězte mi, Hedo – nebyla v základu toho vztahu láska?
 Heda: (sklopi hlavu)
 Løvborg: A proč to tedy nemohlo vydržet?
 Heda: Protože hrozilo nebezpečí, že do toho vztahu vstoupí přízemní tělesnost.
 Løvborg: (zaritáá přestí) Ach, proč jste to tenkrát neudělal(a) Proč jste mě nezastřelil(a), jak jste vyhrožoval(a)!

Heda: Takový jsem měla strach ze skandálu.
 Løvborg: Ano, Hedo, vy jste v podstatě zbabělá.
 Heda: To, že jsem se vás neodvážila zastřelit – Ano?
 Løvborg: - to nebyla ta nejhorší zbabělost, kterou jsem se dopustila – tenkrát večer.
 Løvborg: (se na ni chvilí dívá, pak pochopí a vášnivě zašeptá) Ach, Hedo! Hedo Gablerová! Ted už chápu pravý důvod toho všeho!
 Heda: Ty a já -!
 Heda: (tíše, ostrý pohled) Dejte si pozor! To vás nesmí ani napadnout!
 Heda: (Začalo se smívat. Berta zvenku otevře dveře z před síně. Heda zabouchne album s úsměvem a volá.)

No, konečně! Teinko moje milá – tak pojď dál, pojdi!
 (Z před síně vejde paní Elvstedová. Je ve společenském. Dveře se za ní zavřou. Heda na pohovce k ní natáhne ruce.)
 Teinko má drahá – nedoveďte si představit, jak jsem na tebe čekal!

Elvstedová: (se zběžně pozdraví s pány v zadní místnosti, pak přijde ke stolu a podá ruku Hedě)

(Eliert Løvborg zatím vstal. Beze slova se s paní Elvstedovou pozdraví příkypnutím hlavy.)
 Neměla bych se jít chvíli bavit s tvým manželem?

Heda: Ale prosím tě. Jen ať si tam pánové klidně sedí. Stejně už za chvíli půjdou.

Elvstedová: Oni jdou pryč?
 Heda: Ano, pánové se chystají na tah.

Elvstedová: (horem Løvborgovi) Vy snad ne!
 Løvborg: Ne.

Elvstedová: Pan Løvborg – zůstanete tady s námi.
 (si vezme židli a chce si sednout vedle něj)
 Ach, tady je to takové příjemné.

Løvborg: (si opět sedne na svou židli, po chvíli ticha, Hedě) Nemí na ni nádherný pohled?
 Heda: (jí lehce pohladí po vlasech) Jenom pohled?

Løvborg: Ano. Protože my dva – tedy ona a já – my jsme opravdoví kamarádi. Bezpodmínečně jeden druhému důvěřujeme. A můžeme spolu taky mluvit naprosto otevřeně –

Elvstedová: (tíše, přitíhí se k Hedě) Ach, Hedo, já jsem ti tak štastná! Protože – představa si – řekl mi, že jsem ho taky inspirovala.

Heda: (jí s úsměvem pozoruje) No ne, to že řekl?
 Løvborg: A jakou má odvalu k činu, paní Tesmanová!

Elvstedová: Ale bože – já a odvalu!
 Løvborg: Nesmírnou, když jde o kamaráda.

Heda: Jo, odvalaha. – Ano, pane, tu tak mít.
 Løvborg: Tak co? Jak jste to myslela?
 Heda: To by snad člověk pak dokázal i žít. (o něčem jiném) No, a teď si, Teinko,

hezky dáš skleničku studeného punče na posilněnou.

Elvstedová: Ne, děkuju – to ne, já nepiju.

Heda: Hm – tak vy, pane Løwborgu?

Løwborg: Děkuji, já taky ne.

Heda: *(se na něho pevně podívá)* Ani když chci já?

Løwborg: Nic platné.

Heda: *(smích)* Takže nad vámi nemám vůbec žádnou moc, já chudinka?

Løwborg: V tomhle ne.

Heda: Lidi mohlo napadnout, že vy se vlastně v podstatě neodvazujete – tedy tak úplně – věřit sám v sebe.

Elvstedová: *(tíše)* Ale ne, Hedo –!

Heda: Všimla jsem si, jak se doktor Brack pou-smál a zasilhal po manželovi, když viděl, že si netroufáte na ten jejich ubohý večírek.

Løwborg: Zůstanu tady s vámi a Teou.

Elvstedová: Ano, Hedo – to snad chápeš.

Heda: *(se usměje a souhlasně pokyvuje hlavou)* Neochvějný jak skála. Vždycky zásadový. Správně, tak má vypadat pravý chlap! *(obrádí se k paní Elvstedové a pohlídá jí)* No, prosím, neříkala jsem ti to hned, když jsi ráno přišla celá poplášená – *(zarážen)* Poplášená?

Løwborg: *(v hrůze)* Hedo – Hedo, prosím tě –!

Elvstedová: Tak vidíš. Já jsem hned věděla, že je to zbytečné, abys pořád žila v té smrtelné hrůze – *(zarazí se)* Tak, a teď jsme sami tři a bude tady hezky živo.

Løwborg: *(sebou třhl)* Ale – copak to slyším, paní Tesmanová!

Elvstedová: Proboha živého, proboha živého, Hedo! Co to povídáš? Co to děláš?

Heda: Tíše, prosím tě. Ten husák Brack tě zezadu pozoruje.

Løwborg: Takže ve smrtelné hrůze. Kvůli mně.

Elvstedová: *(tíše, naříkavě)* Ach, Hedo – já jsem z tebe tak nešťastná!

Løwborg: *(jí chvíliku nehnutě pozoruje. Zruzněný obličej)* Tak takhle ve mě tedy otevřeně věří moje kamarádka.

Elvstedová: *(úpenlivě)* Ale můj milý – nech si přece vysvětlit –!

Løwborg: *(pozvedne jednu ze dvou sklínek s punčem a tíše, s chraplavým hlasem pronese)* Na své zdraví, Teo! *(vypije, sklítku položí a vezme druhou)*

Elvstedová: *(tíše)* Ach, Hedo, Hedo – jak jste tohle mohla chtít!

Heda: Chtít? Já? Zbláznila ses?

Løwborg: I na vaše zdraví, paní Tesmanová. Díky za pravdu. Ať žije pravda! *(vypije a chce sklítku znovu nalít)*

Heda: *(mu položí ruku na paži)* No no – to už teď stačí. Nezapomeňte, že jdete na večírek.

Elvstedová: Psst! Divají se na tebe.

Heda: Ne, ne, ne!

Løwborg: *(odloží skleničku)* Poslyš, Teo – řekni mi pravdu –

Elvstedová: Ano!

Løwborg: Věděl tvůj muž, že jedeš za mnou?

Elvstedová: *(lorní rukama)* Ach, Hedo – slyšíš, na co se ptáš?

Løwborg: Dornluvil jste se spolu, že pojeděš do města a budeš mě hlídat? Nebo ti dokonce sám řekl, abys jela? Ah, už vím – asi mě zase potřeboval v kanceláři, co? Nebo že bych mu snad chyběl u kartiček?

Elvstedová: *(tíše, mučí se)* Prosím tě, prosím tě!

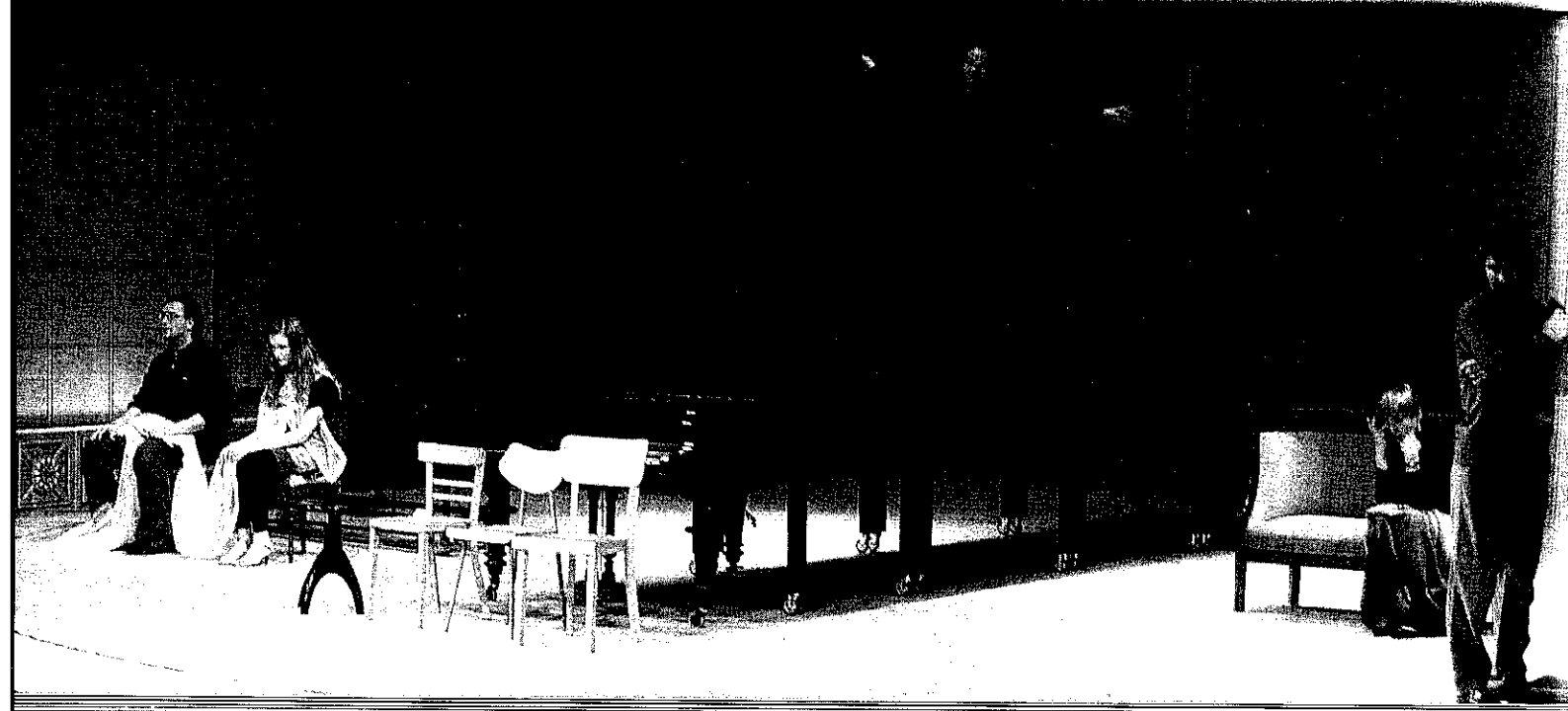
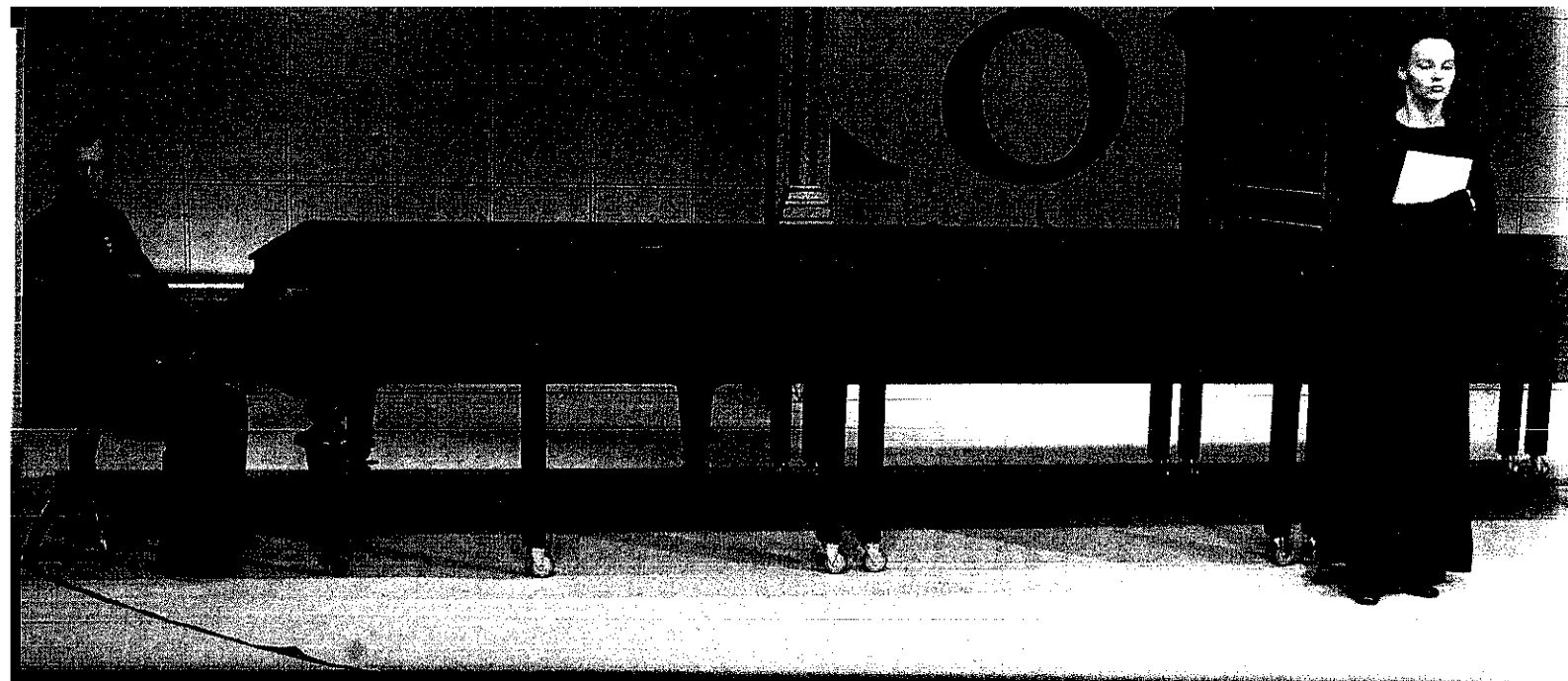
Løwborg: *(popadne skleničku, chce si nalít)* Panu správci taky musíme připít na zdraví!

Heda: *(mu brání)* Teď už ne. Nezapomeňte, že musíte předčítat panu doktorovi Tesmanovi.

Løwborg: *(klidně, postaví skleničku)* Tohle ode mě byla pitomost, Teo. Myslím brát to takhle. Tak už se na mě nezlob, moje milá, milá kamarádko. Uvidíš – ty i ostatní, všichni uvidíte – že jestli jsem snad jednou upadl, tak – Teď jsem zase vstali! A pomohlas mi k tomu ty, Teo.

Elvstedová: *(zářív)* Ach, díky bohu –!

Brack: *(se zatím podíval na hodinky. On i Tesman vstanou a vejdu do pokoje. Brack sivezme klobouk i pláště)* Tak, paní Tesmanová, udeřila naše hodina.

Heda: Už asi ano.
 Løvborg: *(vstává)* Moje taky, pane doktore.
 Elvstedová: *(tiše, prosebně)* Ne, prosím tě – nedělej to!
 Heda: *(ji štipne do paže)* Oni tě uslyší!
 Elvstedová: *(slabě vykřikne)* Au!
 Løvborg: *(Brackovi)* Byl jste tak laskav a pozval jste mě také.
 Brack: Tak přeci jen půjdete s námi?
 Løvborg: Děkuju moc – šel bych.
 Brack: Velice mě těší –
(Sebere svůj balíček a říká Tesmanovi)
 Løvborg: Chtěl bych ti totiž pár věcí ukázat, než to dám z ruky.
 Tesman: No ne, představte si – to bude krásal – ale Hedičko – jakpak se paní Elvstedová dostane domů?
 Løvborg: Já se pochopitelně vrátím a doprovodu ti j. *(blíž)* Tak asi kolem desáté, paní Tesmanová? Bude se vám to hodit?
 Heda: Ale jistě. Výborně se mi to bude hodit.
 Tesman: Ale mě tedy tak brzy nečekej, Hedo.
 Heda: Ale, můj milý – zůstaň si tam, jak dlouho jen budeš chtít.
 Brack: Takže na shledanou, milé dámy!
 Løvborg: *(se uklání)* Takže někdy kolem desáté. *(Pánové odejdou do před síně. Zároveň ze zadní místnosti Berta přinese lampu, postaví ji na stůl a stejnou cestou odejde.)*
 Elvstedová: *(vstává a neklidně přechází)* Hedo – Hedo – jak jen tohle skončí!
 Heda: Úderem desáté – se vrátí a bude to. Vidím ho před sebou. Révoví ve vlasech. Rozpálený a otevřený.
 Elvstedová: Jen aby to takhle dobře dopadlo.
 Heda: A potom – rozumíš – potom teprve bude mít zase moc sám nad sebou. Pak bude svobodný člověk, až do konce života.
 Elvstedová: Ach, božičku, ano – jen aby se vrátil tak, jak ho vidíš ty.
 Heda: Tak a ne jinak se vrátí! *(vstane a jde blíž)*
 Pochybuj si o něm, jak dlouho chceš. Já v něho věřím. A teď uvidíme –
 Elvstedová: Ty máš něco za lubem, Hedo!

Heda: To víš, že mám. Aspoň jednou jedinkrát v životě chci mít moc nad lidským osudem.
 Elvstedová: A to snad nemáš?
 Heda: Nemám – a nikdy jsem neměla. Ach, kdyby sis dovedla představit, jak já jsem chudá. A ty že bys měla být takhle bohatá? *(vášnivě ji obejmě)* Myslíš, že ti ty vlasy přeci jenom spálím.
 Elvstedová: Pust mě! Pust mě! Bojím se tě, Hedo!
 Berta: *(ve dveřích)* Čaj je na stole, milostpaní. Vjidelně.
 Heda: Dobře. Už jdeme.
 Elvstedová: Ne, ne, ne! Já půjdu radši domů sama. Teď hned!
 Heda: Nepovídej! Nejdřív si dáš hezky čaj, ty trdýlko jedno. A pak – v deset hodin – přijde Eliert – révoví ve vlasech. *(Skoro násilím vleče paní Elvstedovou ke dveřím.)*

TŘETÍ DĚJSTVÍ

Pokoj u Tesmanů. Závěsy na dveřích jsou zatažené. I na skleněných dveřích. Lampa se stínítkem svítí tlumeně. Kamna mají otevřená dvířka, oheň skoro vyhasl.
 (Paní Elvstedová, zabalená do velkého šálu, nohy na stoličce, polosedí, pololeží v křesle u kamen. Heda spí obléčená pod pokrývkou na pohovce.)
 Berta: *(tiše)* Teď právě přinesl tuhle dopis.
 Elvstedová: *(rychle natáhne ruku)* Dopis! Dejte mi ho!
 Berta: Ne, je to pro pana doktora.
 Elvstedová: A tak... Bílý den. A nikdo ještě nepřišel domů –!
 Berta: Panebože – já věděla, že to takhle dopadne –
 Elvstedová: Jak to?

Berta: No, jak jsem viděla, že se do města vrátil ten jistej člověk, tak – A pak vodtáhnul s nima. Protože vo tom pánovi jsem toho před časem moc slychala.

Heda: *(vzbudí se, zvedne hlavu)* Co je –!

Elvstedová: To jen služebná –

Heda: *(se rozhlíží)* Ale tady –! Jo, už vím – *(posadí se na pohovce, protáhne se, protřídá si oči)* Kolik je hodin, Teo?

Elvstedová: *(podívá se na hodinky)* Sedm pryč.

Heda: Kdy přišel manžel?

Elvstedová: Ještě nepřišel.

Heda: On tu ještě není?

Elvstedová: *(vstane)* Vůbec nikdo nepřišel.

Heda: A my tady sedíme a čekáme pomalu do čtyř hodin –

Elvstedová: Vyspala ses teď aspoň trochu?

Heda: Ale jo. Docela slušně. Ty ne?

Elvstedová: Neměla jsem na spánek ani pomýšlení.

Heda: Vypadáš k smrti utahaná.

Elvstedová: Vždyť taky jsem k smrti utahaná.

Heda: Takže uděláš, co ti řeknu. Půjdeš ke mně do pokoje a na chvíli si lehneš.

Elvstedová: Ach ne, to ne – stejně neusnu, tak co.

Heda: Ale to víš, že jo.

Elvstedová: Tak já to tedy zkusím. *(odejde zadním pokojem)*

*(Po chvíli vejde do pokoje z před-
síně Jørgen Tesman, vypadá unaveně
a poněkud vážně. Po špičkách se krade
ke dveřím a chce proklouznout mezi
závěsy.)*

Heda: *(u kamen, nezvedne hlavu)* Dobré jitro.

Tesman: *(se obrátí)* Hedo!

Heda: Tak co, dobře jste se bavili u pana doktora?

Tesman: Mělas o mě strach? Hm?

Heda: To by mě ani ve snu nenapadlo. Ale pratala jsem se, jestli ses dobře bavil.

Tesman: Ale jo. Tedy hlavně ze začátku, aspoň mi to teď tak připadá. To mi Eliert četl z té své knihy – Hedo, to bys nevěřila, jaké to bude dílo. Něco tak zvištního snad ještě nikdy nikdo nenapsal. Představ si!

Heda: Ale no jo, to je mi jedno –

Tesman: Krěčemu se ti přiznám, Hedo. Když dočetl, tak – do mě ti vjelo něco odporného.

Heda: Odporného?

Tesman: Já jsem Eliertovi zaviděl, že dokáže něco takového napsat. Představ si, Hedo!

Heda: No jo, vždyť já si představuju. A jak to tedy nakonec dopadlo?

Tesman: No tedy, podle mě by se skoro dalo říct, že to bylo pořádné bakchanálie, Hedo.

Heda: Měl révorů ve vlasech?

Tesman: Révorů? Ne, to bych si býval všiml. A teď přijde ta pozoruhodná věc, Hedo! Nebo spíš žalostná, bych asi měl říct. Ach – já se ti skoro stydím – tedy za Elierta se stydím – to říct –

Heda: No tak – co –?

Tesman: Ach jo – tak tedy jdeme do města, rozumníš, no a já náhodou zůstal trochu pozadu – jen na nějakou tu minutku – představ si!

Heda: No jo, proboha, a –?

Tesman: A jak se pak ženu za ostatními, tak ti – víš, co jsem našel takhle na kraji cesty? Hm?

Heda: Jak bych to mohla vědět!

Tesman: Ale, Hedo, nesmíš to nikomu říct. Slyšíš! Slib mi to, kvůli Eliertovi. *(vyrhne z kapsy pláště balíček v papírovém obalu)* Představ si – našel jsem tam tohle. Nemí to ten balíček, co tu měl včera večer?

Tesman: No právě, celý jeho vzácný, nenahraditelný rukopis! A on si ho tam klidně vytrousí – a ani si toho nevšimne. Představ si, Hedo! Taková žalostná –

Heda: Tak proč jsi mu ten balíček hned zase nevrátil?

Tesman: No to ne, to jsem se bál – v tom stavu, v jakém byl –

Heda: A nikomu z ostatních jsi neřekl, že jsi ho našel?

Tesman: Co tě napadá. To bych přece nemohl, kvůli Eliertovi, chápeš? Ale jen co si trošičku odpočinu – a taky až se z toho chudák Eliert vyspí, hned mu to zanesu.

Heda: *(natáhne po balíčku ruky)* Ne – nedávěj to z ruky. Myslíš, ne hned. Nejdáv mi to dej přečíst.

Tesman: Ne, dovedeš si představit, jak bude zoufatý, až se vzbudí a zjistí, že rukopis je pryč. Víš, že on nemá jediný opis? Sám mi to řekl.

Heda: *(ho jakoby zkoumavě pozoruje)* A to se něco takového nedá napsat znovu? Prostě ještě jednou?

Tesman: Kdepak, to bude asi vyloučené. Protože inspirace – rozumníš –

Heda: Jo, vidíš – máš tady dopis. Přišel brzy ráno.

Tesman: Jajda, to je od tetičky Julinky! Co by to mohlo být? *(balíček odloží na taburet, otevře dopis, přeběhne ho očima, vyskočí)* Božičku, Hedo – Julinka píše, že chudák tetička Rina umírá!

Heda: To se snad dalo čekat.

Tesman: A jestli ji chceš ještě vidět, tak že si musím pospíšet. Hned tam musím letět. *(pochať úsměv)* Dokůnce poletíš?

Heda: Tesman: Kde mám klobouk? Kabát? Aha, v před-síni – Ježíši, já jen doufám, že nepřijdu pozdě. Hedo, hm?

Heda: Ale co, když poleíš, tak –

Berta: *(vejde z před-síni)* Přišel pan doktor Brack. Jestli prej může dál.

Tesman: Teď! Vyloučeno, teď na něj nemám čas.

Heda: Ale já ano. *(Bertě)* Ať jde pan doktor dál. *(Berta odejde. Heda rychle, šeptem)* Ten balíček, honeml *(popadne ho z taburetu)*

Tesman: Jo, vidíš! Dej mi ho.

Heda: Ne, ne, já ti ho zatím ohlídnám. *(Jde k psacímu stolu a strčí ho za knihy. Tesman neví, co dělv, potýká se s rukavicemi. Z před-síni vejde doktor Brack.)*

Heda: *(jde blíž)* Tak u vás bylo dneska v noci, pane doktor, asi víc než živo, co?

Brack: Jestlipek víte, kde strávil pan Løvborg ještě s několika dalšími zbytky noci, paní Hedo?

Heda: Jestli se sluší to říct, tak mi to povězte.

Brack: Ale jistě, proč ne. Odebrali se na velice rozjařené soaré. Nakonec to dopadlo tak, že skončil v salonech slečny Diany.

Heda: Slečny Diany? Nemí to taková ta zrzavá? Přesně ta.

Brack: Něco jako – zpěvačka?

Heda: To taky. A kromě toho velká lovkyně – mužů – paní Hedo. Už jste o ní musela slyšet. Ellert Løvborg patřival k jejím nej-víšejším ochráncům – tedy za dnů své slávy.

Brack: A tentokrát to skončilo jak?

Heda: Zdá se, že v poněkud méně přátelském duchu. Slečna Diana pry přešla od nej-něžnějšího přivítání až k fackám – Na Løvborgovu adresu?

Brack: Ano. Obvinil ji nebo nějakou její přítelkyni, že ho okradly. Tvrdil, že se mu ztratila peněženka. A ještě nějaké jiné věci. Byla z toho docela regulérní vračka – všichni proti všem, páni, dámy, hlava nehlava. Naštěstí se nakonec dostavila policie.

Heda: Tak to tedy révoří ve vlasech neměl.

Brack: Pro Ellerta Løvborga bude od této chvíle každý slušný dům zase zavřený.

Heda: To jako chcete říct, že by to mělo platit i pro můj dům?

Brack: Ano. Přiznám se, že by mi bylo víc než trapné, kdyby tady tento pán nacházel otevřené dveře. Kdyby se jako přebytěčný – a dží – měl vnucovat do - - do našeho trojúhelníku?

Heda: Přesně tak. To by pro mě bylo totéž jako ztratit domov.

Heda: *(ho s úsměvem pozoruje)* Takže – jediný kohout na smetišti – o to vám jde.

Brack: *(pomalu přikyvne a ztlumí hlas)* Ano, o to mi jde. A budu o to bojovat - všemi prostředky, které mám k dispozici.

Heda: *(úsměv mizí)* Vy budete nakonec ještě nebezpečný člověk – když na to přijde. Myslíte?

Brack: Zčínám si to myslet. A nejlíc mě těší – že nejsem ve vašich rukou.

Brack: *(dvojsmyslný smích)* Jo jo, pani Hedo – to máte možná pravdu. Kdo ví, co by mě pak třeba všechno mohlo napadnout.

Heda: Ale poslechněte, pane doktore – jestli vy mi tady přímo nevyhrožujete!

Brack: *(vstane)* Ani zdaleka! Takový trojjuhelník totiž – ten je nutno opevňovat a bránit dobrovolně.

Heda: V tom se tedy shodneme.

Brack: Mno, takže já jsem řekl, co jsem považoval za nutné – a teď abych už se koukal dostat pomalu domů. Na shledanou, pani Hedo. *(jde ke skleněným dveřím)*

Heda: *(Oba se pokývnutím rozloučí. Brack odejde a Heda za ním zavře. Heda stojí chvíli s vážnou tváří a dívá se ven. Pak jde k zadní stěně a opatrně nahlédne za závěs. Přejde k psacímu stolu, vytáhne Løvborgův balíček a chce v něm začít listovat. Z předstírně najednou Bertin hlasitý hlas. Heda se otočí a poslouchá. Pak rychle zamkne balíček do zásuvky a klíč položí na desku psacího stolu. Do dveří prudce vtrhne Ellert Løvborg v kabátu, klobouk v ruce. Vypadá poněkud zmateně a rozčileně.)*

Løvborg: *(do předstírně)* A já vám povídám, že dál musím – a hotovo! *(zavře za sebou, otočí se, uvidí Hedu, okamžitě se ovládne a pozdraví)*

Heda: *(u psacího stolu)* No, pane Løvborgu, pěkně pozdě jdete pro Teu.

Løvborg: Anebo pěkně brzy k vám. Velice se omlouvám. Vyprávěl vám něco váš manžel?

Heda: Ano, slyšela jsem, že u doktora Bracka bylo veselo.

Løvborg: A jinak nic?

Heda: Ne, myslím, že ani ne. Byla jsem přišemě ospalá.

(Mezi závěsy na zadní stěně vejde pani Elvstedová.)

Elvstedová: *(jde k němu)* Ach, Ellert! Konečně – Løvborg: Ano, konečně. A pozdě.

Elvstedová: *(se na něj dívá se strachem.)* Na co je pozdě?

Løvborg: Na všechno. Se mnou je konec.

Elvstedová: Ne, ne – neřkej to!

Løvborg: Sama to řekneš, až uslyšíš –

Heda: Možná, že byste s ní radši mluvili o samotě?

Løvborg: Ne, zůstaňte – vy taky. Prosim vás o to.

Elvstedová: Nechci nic slyšet.

Løvborg: Nebudu mluvit o nočních dobrodružstvích.

Elvstedová: Tak o čem tedy?

Løvborg: O tom, že naše cesty se teď budou muset rozjet.

Elvstedová: Rozjet!

Heda: *(mimoděk)* Já to věděla.

Løvborg: Protože já už tě nepotřebuju, Teo.

Elvstedová: Jak to můžeš jen tak říct? Nepotřebuješ!

Budu ti přece pomáhat jako dřív. Budeme spolu přece zase pracovat.

Ode dneška už pracovat nehodlám.

Elvstedová: *(rezignace)* A co si já počnu se životem? Musíš se pokusit zase žít, jako bys mě byla nikdy neznala.

Elvstedová: Ale to přece nemůžu!

Løvborg: Pokus se o to, Teo. Musíš se vrátit domů

Elvstedová: Za nic na světě! Kde jsi ty, tam chci být i já. Nedám se takhle odehnat. Chci být tady. Chci být s tebou, až vyjde ta kniha. *(polohlasem – napětí)* Ach – kniha, ano. *(se na ni dívá)* Má a Teina kniha. Naše společně dluo.

Elvstedová: Ano, já to tak cítím. A proto mám taky právo být s tebou, až vyjde. Chci vidět, jak si tě budou zase vážit a cítit tě. A ta radost – tu radost s tebou chci sdílet.

Løvborg: Teo – naše kniha nevyjde. Nikdy.

Elvstedová: *(se strachem, cosi tuší)* Ellerte – co jsi s těmi sešity udělal!

Heda: *(ho napjatě sleduje)* Ano, sešity –?

Elvstedová: Kde je máš?

Løvborg: Ty sešity jsem roztrhal – na cáry.

Elvstedová: *(křičí)* Ne! Ne –!

Heda: *(mimoděk)* Ale to přece není –!

Løvborg: *(se na ni dívá)* Že to není pravda, myslíte?

Heda: Když to sám říkáte.

Løvborg: Roztrhal jsem vlastní život. Tak nevím, proč bych nemohl roztrhat i svoje životní dílo. A naházet jsem je do moře. Daleko. Tam je aspoň čerstvá slaná voda. Ta je ponese. Požene je proud a vítr a za chvíli půjdou ke dnu. Niž a niž. Jako já, Teo.

Elvstedová: Víš, že s touhle knihou – Do konce života mi to bude připadat, jako že jsi zabil malé dítě.

Løvborg: To máš pravdu. Je to tak trochu jako vražda dítěte.

Elvstedová: Ale jaks to potom mohl -! Vždyť já jsem na tom dítěti taky měla svůj podíl.

Heda: *(téměř neshyšně)* Ach, dítě –

Elvstedová: *(těžce oddychuje)* Takže konec. Ano, ano, tak já tedy jdu, Hedo.

Heda: Snad nepojedeš pryč?

Elvstedová: Já ani sama nevím, co budu dělat. *(odejde do předsíně)*

Heda: *(chvilí stojí a čeká)* Vy ji nedoprovodíte?

Løvborg: Aby lidi viděli, že jde se mnou?

Heda: Já tedy nevím, co všechno se dnes v noci dělo. Ale je to skutečně tak nenapravitelné?

Løvborg: Ono totiž nezůstane jen při téhle jedné noci. Vím to naprosto jistě. Jenže mě už se takový život nechce žít. Teď znovu, ještě jednou. Zlomila ve mně životní odvalu a životní vzdor.

Heda: *(se dívá před sebe)* Našemu hezounkému tululumu se dostal do rukou lidský osud. *(podívá s na něj)* Ale stejně – že jste k ní dokázal být tak bezcitný.

Løvborg: Vám můžu říct pravdu, Hedo. Právdu?

Heda: Ale nejdáv mi slibte – dejte mi čestné slovo, že to, co vám teď svěřím, se Tea nikdy nedozví.

Heda: Máte mé slovo.

Løvborg: Neroztrhal jsem ty sešity. A nenaházet do moře.

Heda: Ne, ne – Ale – kde tedy jsou?

Løvborg: Zabít vlastní dítě – to není to nejhorší, čím se na něm může otec provinit.

Heda: To že není to nejhorší?

Løvborg: Dejme tomu, Hedo, že se takhle pozdě kránu vrací muždomu po divoké, prohybené, propitě noci a řekne matce svého dítěte: poslyš – byl jsem tam a tam. Na těch a těch místech. A naše dítě jsem měl s sebou. Na těch a těch místech. Dítě se mi ztratilo. Prostě je pryč. Čert ví, kam se podělo. Komu se dostalo do rukou.

Heda: Ale – koneckonců – vždyť je to jenom kniha, tak co –

Løvborg: V té knize byla Teina čistá duše.

Heda: Ano, chápu.

Løvborg: Takže snad taky chápete, že ona a já – že před sebou nemáme žádnou budoucnost.

Heda: A jakou cestou se tedy vydáte?

Løvborg: Žádnou. Jen se budu snažit s tím vším skoncovat. Čím dřív, tím líp.

Heda: *(o krok blíž)* Ellerte – poslyšte – Mohl byste se taky snažit – aby se to stalo – krásně?

Løvborg: Krásně? *(úsměv)* S révorím ve vlasech, jak jste si to kdysi představovala –

Heda: Ale ne, Révorí – na to už nevěřím. Ale přesto – krásně. Aspoň jednou! – Sbohem! Teď už jděte. A sem už se nevracejte.

Løvborg: Sbohem, milostivá paní. A pozdravuje ode mě manžela. *(vykročí)*

Heda: Ne, počkejte! Musíte si vzít nějakou památku na mě. *(jde k psacímu stolu a otevře pouzdro s pistolími. Vráti se k Løvborgovi s jednou z nich)*

Løvborg: *(se dívá na Hedu)* Tohle? To je ta památka?

Heda: *(pomalu přikývne)* Poznáváte ji? Jednou byla namířena na vás.

Løvborg: Měla jste ji tenkrát použít.

Heda: Vidíte! Tak ji teď použijte vy.

Løvborg: *(zastří zbraň do náprsní kapsy)* Děkuju.

Heda: Tak tedy krásně. Ellerte. Jen mi to slibte!

Løvborg: Shohem, Hedo Gablerová. (odejde dveřmi do před síně)

(Heda chvíli poslouchá u dveří. Pak jde k psacímu stolu a vezme ze zásuvky balíček s rukopisem, dívá se do obalu, povytáhne několik listů a prohlíží si je. Pak si jde sednout do křesla u kamen. Balíček má na klně. Po chvíli otevře dvířka u kamen a rozbalí rukopis.)

Heda: (hodí jeden sešit z balíčku do ohně a šeptá si) Tak, a teď pálím to tvoje dítě, Teo! – kudrnatá Teo! (vhodí do kamen několik sešitů) Tvoje a Ellertovo dítě. (hodí do kamen zbytek) Pálím – pálím vaše dítě.

ČTVRTÉ DĚJSTVÍ

Tyžď místnosti u Tesmanů.

(Heda ve smutečním chodí sem tam v tmavém pokoji. Pak jde do zadního pokoje a tam na levou stranu. Zmizí, je slyšet několik akordů na klavír. Pak se opět objeví a vrací se do salonu.

Zprava ze zadní místnosti vejde Berta, nese lampu a postaví ji na stůl před rohovou pohovku. Má uplakané oči a na čepěčku černé stuhy. Tíše a opatrně vyjde vpravo. Heda jde ke skleněným dveřím, poodhne závěs a dívá se do tmy. Krátce poté vejde z před síně slečna Tesmanová ve smutečním, černý klobouk, závoj. Heda jí jde vstříc a podává jí ruku.)

Slečna

Tesmanová: Ano, Hedo, přicházím v barvě smutku.

Ríkala jsem si, že Hedě – tady v domě života – musím úmrtí oznámit sama.

Heda: To je od vás velice laskavé.

Slečna

Tesmanová: Ach, zrovna teď neměla Rina odčázet.

Hedin dům by právě v tuto dobu neměl nést tíhu smutku.

Heda: (chce mluvit o něčem jiném) Měla klidnou smrt, vidíte, slečno Tesmanová?

Slečna

Tesmanová: Ach, tak krásnou – v takovém míru byla propuštěna z tohoto světa. A to nevyslovně štěstí, že aspoň ještě jednou spatřila našeho Jørgenka. A řádně se s ním rozloučila...

Ach, dobrý bože, tak to na světě chodí. Doma teď budeme šít rubášek pro Rinu. No, a tady už se asi taky bude brzy šít, co? Jenže to budou jiné věcičky – bohudíky!

(Dveřmi z před síně vejde Jørgen Tesman.)

Heda: No, konečně, je to dost.

Tesman: Ty jsi tady, teto Julinko? U Hedy? Představ si!

Slečna

Tesmanová: Ale právě jsem byla na odchodu, chapečku můj milý.

Heda: Bude se vám teď o samotě asi stýskat, slečno Tesmanová.

Slečna

Tesmanová: Uříčte to nebude trvat dlouho, aspoň doufám. Však ono tady v domě už jistě brzy bude pro jednu starou tetu plno práce.

Heda: Kdepak u nás, to ne.

Tesman: Představte si, jak by se nám tady spolu krásně žilo, kdyby –

Heda: Kdyby – ?

Tesman: (neklidně) Ale nic. Však ono se to nějak urovná. Doufajme. Hm?

Slečna

Tesmanová: Jo jo, tak já koukám, že vy dva si asi máte o čem povídat. (úsměv) A Heda třeba pro tebe má taky nějakou zprávíčku, chlapče. Tak na shledanou! Já se musím vrátit k Rině. (u dveří se otočí) Božičku, to je ale zvláštní pomyslení! Rina je teď zároveň u mě i u nebožtíka Jochuma.

(Slečna Tesmanová odejde dveřmi do před síně.)

Heda: *(studenté a zkoumané sleduje Tesmana očima)* Mině se zdá, že tebe ta smrt sebrala víc, než jí.

Tesman: Ale když ono nejde jen o tu smrt. Strašně mi leží v hlavě Ellert.

Heda: *(rychle)* Něco ses dozvěděl?

Tesman: Chtěl jsem za ním odpoledne zaběhnout a říct mu, že ten rukopis je v bezpečí.

Heda: No? A nezastihl's ho?

Tesman: Ne. Nebyl doma. Ale pak jsem potkal paní Elvstedovou a ta říkala, že byl dneska ráno tady.

Heda: Ano, sotva jsi odešel.

Tesman: A povídal prý, že ten rukopis roztrhal. Hm?

Heda: Ano, tvrdil to.

Tesman: Prokristapána, on se snad musel úplně zbláznit! Doufám, že sis netroufna mu ho vrátit, Hedo?

Heda: Ne, nedostal ho.

Tesman: Ale pověděla mu, že ho máme my?

Heda: Ne. *(rychle)* Ty s snad paní Elvstedové řekl?

Tesman: To ne, to jsem nechtěl. Ale Jemus's to říct měla. No představ si, kdyby si nakonec v zoufalství něco udělali! Dej mi ten rukopis, Hedo! Zaběhnu tam hned teď a bude to. Kde máš ten balíček?

Heda: Spálila jsem to – všechno.

Tesman: *(zdešeně vyletí)* Spálilal! Ty jsi spálila Ellertův rukopis!

Heda: Nekřič. Ještě tě uslyší služka.

Tesman: Spálilal! Víš ty vůbec, co jsi provedla, Hedo? Jak tě vůbec něco takového mohlo napadnout? Co to do tebe vjelo? Odpověz mi. Hm?

Heda: *(poptává skoro nezřetelně úsměvy)* Udělala jsem to pro tebe, Jørgene.

Tesman: Pro mě!

Heda: Když ses ráno vrátil a vyprávěl jsi, jak jsi z toho čel –

Tesman: No – no tak co?

Heda: Tak ses přiznal, že mu to dlo zavidíš.

Tesman: Proboha, to jsem přece nemyslel tak doslova.

Heda: Ale stejně. Představu, že by tě někdo mohl zastínit, prostě nesnesu.

Tesman: *(výbuch na půl cesty mezi pochybnostmi a radostí)* Hedo – áh, je to vůbec pravda, co mi tady říkáš! – Ale – ale – takhle jsem tedy tvou lásku ještě nikdy nepoznal. Představ si!

Heda: No, tak to by ses měl taky dozvědět – že zrovna v téhle době – *(prude, zarazi se)* Ne, ne – můžeš se zeptat tetý Julinky. Ta už ti to jistě poví.

Tesman: Jejej, já myslím, že už ti skoro rozumím, Hedo! *(spráskne ruce)* No ne, božičku, Hedičko – je to vůbec možné? Hm?

Heda: Nekřič tolik. Služka tě uslyší.

Tesman: *(se směje v rozpuštělé radosti)* Služkal! Ne, ty jsi tedy dobrá, Hedo! Vždyť tohle je přece Berta. Bertě to poběžím rovnou povědět sám.

Heda: *(zatiná pěsti jakoby v zoufalství)* Já zajdu – já na tohle zajdu!

Tesman: Na co, Hedo? Hm?

Heda: *(chladně, plně se ovládá)* Na to, jak je to všechno – směšné – Jørgene.

Tesman: (Dvěmi z předšíně vjde paní Elvstedová, oblečená stejně jako při první návštěvě, Klobouk a plášť.)

Elvstedová: *(rychle pozdraví, je očividně rozrušená)* Hedičko moje milá, prosím tě, neměj mi za zlé, že už jsem tady zas.

Heda: Co se stalo, Teo?

Tesman: Už se zase něco děje s Ellertem Løvborgem? Hm?

Elvstedová: Ano, ano – mám přišerný strach, že se mu stalo nějaké neštěstí. Neuvěřitelné věci se o něm dneska ve městě povídají. Zaslouchla jsem, že říkájí něco o nemocnici nebo –

Tesman: O nemocnici!

Tesman: Že bych zašel do města a poptal se po něm?

Heda: Ne, ne – ty se do toho neplet. (Dvěmi z předšíně vjde doktor Brack. Berta mu otevře a zavře za ním. Vypadá vážně, pozdraví mlčky.)

Brack: Musel jsem k vám ještě zajít.

Tesman: Co se děje?

Eivstedová: *(mimoděk vykřikne)* Eilertovi se něco stalo!

Brack: Vy už snad něco víte -?

Eivstedová: *(zmateně)* Ne ne, kdepak, já – nevím – ale –

Tesman: Ale proboha živého, tak ven s tím, člověče!

Brack: *(pokřičí rameny)* Mno – tak tedy bohužel – pan Løvborg je v nemocnici. A je to patrně smrtelné.

Heda: *(mimoděk)* Takže tak rychle -!

Eivstedová: *(naříká)* A to jsme se ani nesmířili, Hedo!

Heda: *(šeptá)* Ale, Teo – no tak, Teo!

Eivstedová: *(si ji nevšímá)* Musím za ní! Musím ho ještě vidět živého!

Brack: Je to naprosto marné, milostivá paní. Nikoho k němu nepustí.

Eivstedová: Tak mi aspoň povězte, co se mu stalo.

Jak to bylo?

Tesman: Ano – snad si přece ne – to – sám -! Hm?

Heda: Ale ano – vím jistě, že to tak bylo.

Tesman: Ale Hedo – jak můžeš, prosím tě -!

Brack: *(jí stále pozoruje)* Bohužel jste to uhnáda naprosto přesně, paní Tesmanová.

Eivstedová: Ježíši, to je přišerné!

Tesman: Takže sám! Představte si! Zastřešill se.

Brack: Opět jste uhnáda správně, milostivá paní.

Tesman: Ale proboha – a kde to udělal?

Brack: O tom nejsem přesně informován. Vím jen, že ho našli – že se střelil – do prsou.

Eivstedová: Ach, to je přišerná představa! Takhle že skončil!

Heda: Takže ne do spánku?

Brack: Do prsou, paní Tesmanová.

Heda: Ano, ano – do prsou, to je taky dobré.

Brack: Jak prosím, milostivá paní!

Heda: *(odmítavě)* Ale ne – nic.

Tesman: A říkáte, že rána je nebezpečná? Hm?

Brack: V tuto chvíli už je s ním pravděpodobně konec.

Eivstedová: Ano, ano, já to věděl! Je s ním koneci

Konec! Ach, Hedo -!

Heda: *(nahlas)* Konečně čini!

Tesman: *(zděšen)* Bože mě netrestej – co to poví-
dáš, Hedo!

Heda: Říkám, že tohle je tedy krásné.

Brack: Tedy, paní Tesmanová –

Tesman: Krásně! Ne, představ si!

Eivstedová: Ale Hedo, jak můžeš prosím tě při něm
takovém mluvit o kráse!

Heda: Eilert Løvborg zúčtoval sám se sebou.
Měl odvahy udělat to, co – co udělat
musel.

Eivstedová: Ne, takhle to nebylo, to si nesmíš myslet!
To, co udělal bylo – udělal to v pomnutí
smyslu.

Tesman: Ze zoufalství to udělal!

Heda: Neudělal jsem si tím naprosto jistá.

Eivstedová: Ano, udělal! V pomnutí! Stejně jako
když roztrhal naši knihu.

Brack: *(žasne)* Knihu? Myslíte ten rukopis? Ten
že roztrhal?

Eivstedová: Ano, v noci.

Tesman: *(tíše šeptá)* Ach, Hedo, nikdy tomu
neunikneme.

Brack: Hm, to je tedy velice podivné.

Tesman: *(přechází)* Když si představím, že takhle
odešel Eilert ze světa! A nezanechal po
sobě to, co by uchovalo jeho památku
tak pevně, že –

Eivstedová: Ach, kdyby tak šlo dát to znovu
dohromady!

Tesman: No, představte si, to by byl! Nevím, co
bych za to dal, kdyby –

Eivstedová: Třeba by to šlo, pane doktore.

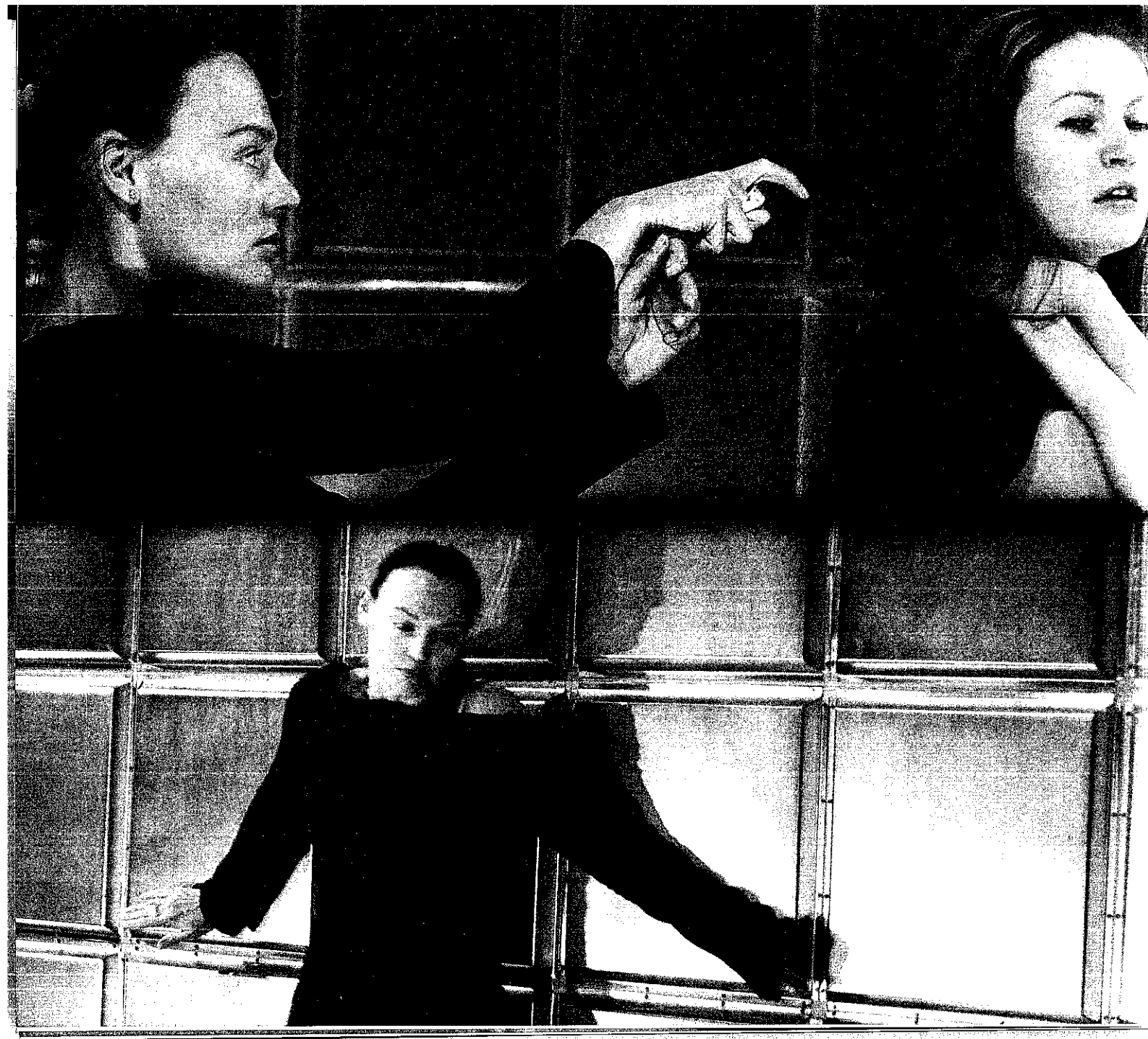
Tesman: Jak to?

Eivstedová: *(šátrá v kapse šatů)* Podívejte. Schovala
jsem si by listky, co měl v ruce, když mi to
diktoval.

Heda: *(krok blíž)* A!

Tesman: Vy jste si je schovala, paní Eivstedová!
Hm?

Eivstedová: Vzala jsem je s sebou, když jsem jela
z domova. Ale je to tak zmatené. Všecko
páté přes deváté.

Tesman: Ale představte si, kdybychom z toho přece něco udělali. Třeba kdybychom si navzájem pomáhali -

Elvstedová: Ano, ano - aspoň se o to pokusíme -

Tesman: Ono to půjde! Musí to jít! Vlastní život tomu obětují!

Heda: Ty, Jørgene? Vlastní život?

Tesman: Všechn čas, který budu mít k dispozici. Mé vlastní širky budou zatím muset počkat. Hedo - ty mi rozumíš? Hm?

Jsem tím povinován Ellertově památce. To je možné.

Heda: To je možné.

Tesman: Tak, milá paní Elvstedová, a my dva se teď pěkně vzhopíme. Propánaboha, co se stalo, nedá se odestát, tak nač si s tím zbytečně lámat hlavu. Hm? Budeme se snažit uklidnit, abychom -

Elvstedová: Ano, pane doktore, budu se snažit ze všech sil.

Tesman: Hned se na to musíme kouknout. Pojďte, paní Elvstedová!

Elvstedová: Ach bože, kdyby se to tak povedlo!

(Tesman a paní Elvstedová odejdou do zadního pokoje.)

Heda: (poohlasem) Pane doktore - ani nevíte, jaké je to vysvobození.

Brack: Vysvobození, paní Hedo? Tedy pro pana Løvborga to jistě vysvobození bylo -

Heda: Já myslím pro mě. Jaké je to vysvobození, věděj, že na tomhle světě někdo ještě může udělat - dobrovolně - něco odvažného. Něco, co září jakousi bezděčnou krásou.

Brack: (na ni pevně pohledne) Løvborg pro vás znamenal víc, než jste možná sama ochotna si přiznat. Nebo se snad mylíš?

Heda: Na takové otázky vám odpovídat nebudu. Vím jen, že měl odrahu žít podle svých představ. A teď - ta velikost! Ta krása! Že měl tu sílu a tu vůli odejít ze slavnosti života - tak brzy.

Brack: Velice mě to mrzí, paní Hedo - ale budu vás asi muset vytrhnout z krásného omylu.

Heda: Omylu?

Brack: Z kterého byste se stejně brzy dostala.

Heda: A to?

Brack: Nezasříteli se - dobrovolně. Kvůli chudince paní Elvstedové jsem pár věcí jaksi trochu opsal.

Heda: A co?

Brack: Tedy za prvé, že už je skutečně mrtev. Vůbec se neprobral z bezvědomí.

Heda: Co jste ještě zamítl?

Brack: Løvborga našli postřeleného - v budovu slečny Diany.

Heda: (chce vyskočit, ale opět sklésne) To není možné! Tam už dneska podruhé být nemohli!

Brack: Byl tam. Odpoledne. Žádal, aby mu vrátili něco, co prý mu vzali. Zmateně coši vykládal o nějakém dítěti, že se mu ztratilo -

Heda: Ach - tak proto -

Brack: Napadlo mě, že snad mohlo jít o ten jeho rukopis. Ale teď se dozvídám, že ho sám roztrhal. Takže asi šlo o tu peněženku.

Heda: Asi ano. - A tam - tam ho tedy našli.

Brack: Ano. V náprsní kapse měl pistoli, z které padl výstřel. Smrtelně ho zranil.

Heda: Do prsou - ano.

Brack: Nikoliv - do podbrášku.

Heda: (k němu zvedne zhmurněný pohled) Ještě tohle! Na všem, čeho se jen dotknu, jako prokletí ulpí komičnost a nízkost.

Brack: A ještě něco, paní Hedo. Ta pistole, kterou měl u sebe -

Heda: (bez dechu) Ano! Co je s ní?

Brack: Tu musel ukrást.

Heda: (vyskočí) Ukrást? To není pravda! To neudělali!

Brack: (se na ni poohlasem) Dnes dopoledne tedy Løvborg pochopitelně byl. Že?

Heda: Ano.

Brack: Byla jste s ním sama?

Heda: Ano, chvílku.

Brack: Co tu byl, jste z pokoje neodešla?

Heda: Ne.

Brack: Rozmyslete si to. Ani na okamžik?

Heda: Možná jen na okamžiček – do předstíne.
Brack: Já jsem tu zbraň, kterou měl Lowborg u sebe, totiž viděl. A okamžitě jsem ji poznal – znal jsem ji od věrejšika. A i z dřívějších časů.

Heda: Vy ji snad máte?
Brack: Ne, má ji policie a bude se snažit vystopovat majitele.

Heda: Myslíte, že ho vypátrá?
Brack: *(se nad ni sklóní a šeptá)* Nikoli. Hedo Gablerová – dokud já budu mlčet.

Heda: *(se na něj plaše podívá)* A když nebudete mlčet - tak co?

Brack: *(pokrčí rameny)* Vždycky je možno se vynalívat, že pistoli ukradl.

Heda: *(pevně)* To radši umřít!

Brack: *(úsměv)* To se jen tak říká. Jenže se to nedělá. Naštěstí žádné nebezpečí nehrozí – dokud já budu mlčet. *(šeptá ticho)* Má nejdražší Hedo – vězte mi – já svou pozici nezneužiji.

Heda: Ale i tak jsem ve vaší moci. Zavislá na vašich požadávcích a na vaší vůli. Nesvobodná. Tak tedy nesvobodná! *(prudec vstane)* Ne – tuhle představu nestřipmi nikdy!

Brack: *(ji napůl posměšně pozoruje)* S nutností se člověk nakonec smíří.

Heda: *(mu pohled oplátí)* No, to je možné. *(jde k psacímu stolu. Potlačí bezděčný úsměv a napodobí Tesmanův tón)* Tak co, powede se to, Jørgenku? Hm?

Tesman: Bůh ví? Rozhodně to bude práce na celé měsíce.

Heda: *(jako předtím)* No ne, představ si *(zlehka prohrábne paní Elvstedové oběma rukama vlasy)* Neříkáš ti to zvláštní, Teo? Teď tady sedíš s doktorem Tesmanem – jako jsi předtím sedávala s Ellertem.

Elvstedová: Božičku, kdybych aspoň dokázala svého muže taky tak inspirovat.

Heda: Jen se neboj, to přijde – časem.

Tesman: Vš, Hedo, co ti povím? Měně už ti opravdu připadá, že začínám něco takového

poctovat. Tak si jdi zase hezky sednout k doktoru Brackovi.

Heda: Vy dva mě tady k ničemu nepotřebujete?
Tesman: Ne, absolutně k ničemu. *(otočí hlavu)* Od téhle chvíle budete muset dělat Hedě společnost vy, mlý doktore.

Brack: *(s pohledem na Hedu)* Bude mi obzvláštním potěšením.

Heda: Díky. Ale dneska večer jsem unavená. Půjdu si lehnout dozadu na pohovku.

Tesman: No, to udělej, Hedičko. Hm?

Heda: *(Heda jde do zadního pokoje a zatáhne za sebou závěs. Chvilí ticho. Pak se ozve zbesílá taneční melodie, kterou hraje Heda na klavír.)*

Elvstedová: *(nadskočí)* Fuj – co je to!

Tesman: *(běží ke dveřím)* Ale Hedičko moje milá – přece nebudíš hrát dneska večer k tanci! Myslí na tebečku Rinnu. A taky na Ellertal!

Heda: *(vystřečí hlavu mezi závěsy)* A na tebečku Julinku. A na všechny. – Od této chvíle už budu zticha. *(zatáhne opět závěs)*

Tesman: *(u psacího stolu)* Asijí nedělá dobře, když nás vidí nad toutle smůlnou prací. Vite co, paní Elvstedová – vy se nastěhujete k tetě Julince. A já tam budu vždycky večer chodit. Pak na to sedneme a budeme pracovat tam. Hm?

Elvstedová: Ano, to by bylo asi nejlepší –

Heda: *(ze zadního pokoje)* Všecko slyšími! A čím si tady po večerech budu krátit dlouhou chvíli já?

Tesman: *(listuje v papírech)* Ale co, pan doktor Brack bude tak hodný a přijde se na tebe někdy podívat.

Brack: *(v křesle, rozjařeně volá)* Večer co večer, s největší radostí, paní Tesmanová. Uvidíte, jak nám dvěma tady bude veselo!

Heda: *(jasně a slyšitelně)* No, pane doktore, to by se vám líbilo, co? Jediný kohout na smetišti –

(Ze zadního pokoje zazní výstřel. Tesman, paní Elvstedová i Brack vyletí.)

Tesman:

Už zase si hraje s tou pistolí!

(Odhrne závěs a vběhne dovnitř. Paní Elvstedová za ním. Heda leží bez života natažená na pohovce. Zmatek, výkřiky. Berta zmateně přibíhá zprava.)

Tesman:

(Křičí na Bracka) Zastřelila se. Do spánku se střelila. Představte si!

Brack:

(napůl ochromený v křesle) Ale pro boha živého – to se přece nedělá!

KONEC

Program vydalo

Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě,
ředitel Luděk Goliat, šéf činohry Janusz Klimsza.

Redakce programu Marek Pivovar,
výtvarník programu a plakátu Marek Pražák.

Fotografie Josef Hradil, archiv.

Sazba studio UPPGRADE CZ, s. r. o.,
textová korektura Pavel Hruška,

tisk Ringier Print, s. r. o.

Autorská práva k představení zastupuje AURA-PONT,
divadelní a literární agentura, spol. s r.o., Radlická 99, Praha 5.

NDPN

Činnost Národního divadla moravskoslezského,
příspěvkové organizace statutárního města Ostrava,
je financována z rozpočtu města Ostravy.

Aktivitty NDM jsou také finančně podporovány
Ministerstvem kultury České republiky
a Moravskoslezským krajem.

Hlavní partner NDM

**O
2**

Generální mediální partner NDM

**ČESKÝ ROZHLAS
OSTRAVA**

99.0 FM • 105.3 FM • 107.3 FM

Mediační partner NDM

deník